

**NIŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI BÖLÜMÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ MARKA VE
ÜRÜNLERİNİN GÜNÜMÜZ TİCARİ VE İKTİSADİ
YAŞAMINDA CANLANDIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsa DAL

İSTANBUL - 2016

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ MARKA VE
ÜRÜNLERİNİN
GÜNÜMÜZ TİCARİ VE İKTİSADİ YAŞAMINDA
CANLANDIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsa DAL

Enstitü Anabilim Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Enstitü Bilim Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı

“Bu tez ___/___/201___ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Hülya Tazcan	Başarılı	Başarılı
Prof. Dr. Esin Sarıoğlu	Başarılı	Başarılı
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Ganje Düpen.	Başarılı	Başarılı

**NIŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI BÖLÜMÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ MARKA VE
ÜRÜNLERİNİN GÜNÜMÜZ TİCARİ VE İKTİSADİ
YAŞAMINDA CANLANDIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman:
Prof. Dr. Hülya TEZCAN**

İsa DAL

İSTANBUL - 2016

ONAY SAYFASI

...../...../2016 tarihinde Nişantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü'nde yukarıda adı geçen öğrenci **Bitirme Projesi Savunma Sınavına** tabi tutulmuş ve **Bitirme Projesinin (...)** Başarılı (...) Başarısız olduğuna karar verilmiştir.

Proje Danışmanı

Prof. Dr. Hülya TEZCAN

ÖZET

İhmal edilen ve muhtemelen gözden kaçan “MARKA” konusunu bu tez çalışmam ile vurgulamak istedim. Tekstil geleneğimizden bahsettiğimiz yerde, günümüzde “MARKA” anlamında değerlendirilebilecek ve günümüze ilham verecek izler aradım. Geleceğimizi doğru tasarlamak adına geçmişe dönüp, bu sürece çok iyi bakmamız gerektiğine inanıyorum. Bu sayede belki geçmişte kalan hazinelerimizi tekrar ortaya çıkartabilecek ve batılıların övündüğü 100 yıllık işletmeler gibi, geleceğe inşa edilen “sürdürülebilir” bir “Marka” geleneği oluşturmaya bir katkı sağlayabileceğiz.

Tezimin oluşumuna emeği geçen başta tez danışmanım Prof. Dr. Hülya Tezcan, 40’lı yaşlarımda bir sanayici ve ihracatçı olarak yüksek lisans yapmam için beni cesaretlendiren ve her aşamasında desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. S. Çiğdem Koçak’a derin şükranlarımı sunarım.

ABSTRACT

With this thesis, I wanted to emphasise a neglected and overlooked important subject. Where we talk about our textile tradition, I was looking for trails of the past, which would inspire us today to build up branding. In order to design the future, I believe that we need to look very good into the retrospect. In this way, perhaps we could reveal the treasure of our past, just like the western 100 year old companies, and contribute to create a sustainable branding for our future.

I would like give my deep gratitude to my thesis advisor Prof. Dr. Hulya Tezcan and to Mrs. Asst. Prof. S. igdem Koçak, who encouraged me for my masters as an exporter and industrialist after it's 40's.

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İsa DAL

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
BEYAN.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1
1. MARKA TARİHİ	2
1.1. ALAMET-İ FARİKALAR	8
1.2. İLK MARKA TESCİLLERİ.....	12
1.3. İLANATLAR.....	30
2. OSMANLI SARAY TERZİLERİ.....	38
2.1. SARAY TERZİLERİ.....	56
2.2. TERZİ MÜHÜRLERİ	58
3. OSMANLI'DA HAVLUNUN TARİHİ.....	68
4. OSMANLI DÖNEMİ HAMAM RAHTININ YENİDEN YORUMLANMASI	71
5. SONUÇ.....	76
KAYNAKLAR	78
ÖZGEÇMİŞ.....	81

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: TPE Arşivindeki 1896-1931 Tarihlerinde Tutulan Marka Sicil Defteri.....	9
Tablo 2: Yıllık Ortalama Marka Tescil Adedi	10

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:	Takvim-i Vekayi	6
Şekil 2:	Ceride-i Havadis ilk sayısı	7
Şekil 3:	Crochet a Cotton Ottoman.....	13
Şekil 4:	Singer	15
Şekil 5:	Abdi Nusret ve Şurekası Abdi Nusret & Co.	17
Şekil 6:	Societe Anonyme Des Fabriques Autriciennes De Bonnets Turcs	19
Şekil 7:	Louvre	21
Şekil 8:	ETERNIT	23
Şekil 9:	Salamander	25
Şekil 10:	Mon Réve	27
Şekil 11:	Hakiki Çift Çapalı Braşuva Çuhası	29
Şekil 12:	Revue Des Annonces 1 Aralık 1886 İlanatları, İstanbul	30
Şekil 13:	1926 yılına ait Türkiye Salon ve İlanat dergisi İstanbul'un, Kastamonu sayısı.....	31
Şekil 14:	1927 yılına ait Salon ve İlanat Dergisi	32
Şekil 15:	İlan-ı Ticaret.....	36
Şekil 16:	L'orient Illustré gazete reklamı	37
Şekil 17:	Zerafet, Ehveniyet, Metanet Kunduracı D. İkosaridis	40
Şekil 18:	Potin Boyalarının En A'lası	41
Şekil 19:	Victor Burgeni.....	42
Şekil 20:	Baker Ticarethanesi.....	43
Şekil 21:	Tiring Galata	44
Şekil 22:	Lazaro Franko ve Mahdumları.....	45
Şekil 23:	Osmanlı Pazarı	46
Şekil 24:	Servet-i Fünûn, 19 Temmuz 1906.....	47
Şekil 25:	Servet-i Fünûn, 7 Haziran 1900	48
Şekil 26:	Servet-i Fünûn, 25 Ocak 1897.....	50
Şekil 27:	Tring Mağazası.....	51
Şekil 28:	Moda Salonu	52
Şekil 29:	“Cay” Nam Fabrika Mamulâtı	53
Şekil 30:	Elbise İmalathanesi	54

Şekil 31:	Zerafet, Metanet, Ehveniyet	55
Şekil 32:	Charvet gömleklerinin logosu	57
Şekil 33:	Doucet Jeune etiketinin yer aldığı bir kravat (www.delampe.net	58
Şekil 34:	Terzi Müfredat defteri, TSMA D.867, yp.1b-2a	59
Şekil 35:	Mühür, TSMA D.867	60
Şekil 36:	Mühür, TSMA D.867	61
Şekil 37:	Terzi defteri, TSMA D.845, yp.1b-2a	62
Şekil 38:	Mühür, TSMA D.4960/1	63
Şekil 39:	Mühür, TSMA D.969	64
Şekil 40:	Cilt, TSMA D. 1156	65
Şekil 41:	Terzi Defteri, TSMA D. 4962, yp.7a	66
Şekil 42:	İlk “Turkish Towel” (Türk Havlusu), Üretim 1851	69
Şekil 43:	19. Yüzyıla ait 134 cm uzunluk ve 35 cm genişlikteki iki sedir yastığı TSM 8-636	71
Şekil 44:	19. Yüzyıla ait geç beyaz sedir örtüsü 350 cm uzunluk ve 45 cm genişliktedir TSM 8-638	72
Şekil 45:	2016, “Tailleur de S.M.I. le Sultan” Almanya, Frankfurt, Heimtex Fuarı, Evtteks standı Hall 9.0 B33	74
Şekil 46:	2016, “Tailleur de S.M.I. le Sultan” Antalya, Anfaş Otel ekipmanları fuarı, Evtteks standı Hall 4.0 2C2	75

GİRİŞ

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, tekstil ve hazır giyim markalaşma sürecimizin çok daha eskilere dayandığını görebiliyoruz. Geçmişten günümüze aktarılması gereken mirasların bu süre içinde sekteye uğradığını ayrıca bu çalışmada ortaya koymaya gayret ettim. Dünya’da bazı yüzyıllık markaların halen faaliyetlerini sürdürdüğünü gördük. Geçmişimizi daha fazla irdeleyip, izleri takip ettiğimiz takdirde, günümüze ışık tutacak bir çok ipuçları yakalayabileceğimizi göstermeye gayret ettim.

Bu çalışma esnasında bize rehber olan en önemli unsur, Osmanlı döneminin ilk ilanları oldu. Bu araştırmamıza ilk olarak Bankalar Caddesi No:11, Karaköy İstanbul adresinde bulunan Salt Galata binası kütüphanesinde başladık. Burada bulunan Osmanlı Bankası arşivleri, bu çalışmayı kurgularken en önemli kaynakları bize sundu.

Kaynaklara ulaşma noktasında Pamukkale Üniversitesinde bulunan hocalarımızın yardımı ile akademik kaynakları tarama fırsatı buldum. Kaynak olarak tespit ettiğim bir çok kitaba, kütüphanelerde ulaşamadım ve sipariş verip almam çok uzun zaman aldı. Tezin içeriği anlamında çok fayda sağlayacağını düşündüğüm bazı kaynaklara yoğun çabalarım rağmen ulaşamadığım için bu tezde maalesef yer veremedim. Şekil anlamında destekleyecek tespit ettiğim yayınların bir kısmına, yayıncının müsaade etmemesi sonucunda tezimde yer verememenin üzüntüsünü yaşıyorum.

Yüksek lisans tez çalışmam, bana iş yaşamımda da önemli bir bakış açısı kazandırmıştır ve ardından yaptığım profesyonel çalışmalarda, bu etkiyi görmek mümkündür.

Bu çalışmanın, günümüz moda tasarımcılarına ve sanayicilere ilham olmasını diliyorum.

1. MARKA TARİHİ

Unutulmuş markaların canlandırılması ve yeniden revaç bulması amacıyla geliştirilen pazarlama çabaları, eski ve yeninin bir sentezini sunan Retro markalama kapsamında ele alınmaktadır (Demir, 2008: 33)

Osmanlı dönemine ait farklı kaynaklardan aldığımız ve günümüzde tekrar kullanılabilir ve markalaştırma çalışmasına alınabilecek özgün isimler bulunmaktadır. Pazarlamada en önemli unsurlardan birisi, markanızla birlikte ürününüzün bir hikayesinin bulunmasıdır. Markanızın gücü tarihçesi ile, ürününüz ise hikayesi ile değer bulmaktadır. Burada markanızın altını tarihsel boyutu ile ortaya koymak, özellikle ihracat yapan firmalar açısından önem arz etmektedir.

Özellikle ihracat pazarları hedeflenerek oluşturulacak markalar, geleneklerimizden esinlenerek oluşturulması durumunda, hitap edecekleri pazarlar açısından özgünlük ortaya koyacağından, konumlandırılması daha başarıyla sonuçlanacaktır.

Bu markanın altına koyacağınız ürünler, yine esinlendiğiniz markanın yaşadığı dönemlerden oluşacaksa, hikayesi ile birlikte günümüz ile kucaklaşan tasarımlarıyla kabul edilebilirliği artacaktır.

Yeniden markalama (RETRO-Branding) ve yeniden üretme (REPRO-Reproduction) nin nostaljik büyü, kendini her dönem tekrarlayarak, geçmiş akımları moda severlerin beğenisine sunmak için bir yöntem olarak görebiliriz.

Avrupa'da tarıma ve zanaatlara dayalı bir ekonomiden, sanayinin ve makine üretiminin egemen olduğu bir ekonomiye geçiş süreci, ister istemez Avrupa ülkelerini yeni pazarlar arama ve bulma yoluna sevk etti (Çakır, 2004: 27-36).

Ülkemize matbaanın ve gazetenin geç gelişi, reklamcılığın da gelişimini geciktirdi. Toplumumuz matbaa, gazete ve reklamcılığı Batı'dan aldığı ve birdenbire gelişmiş haliyle karşılaştığı için kendine göre bir özümseme sürecine girmişti. İslami gelenek ve kurallar ön planda olduğu için, el ilanı olarak gelişen reklamcılık bir hayli

sekteye uğruyordu. Arapça el ilanlarının, bu dil kutsal sayıldığı için sürekli baş üstünde taşınması gerektiği sanılıyordu (Koloğlu, 2000: 27-36).

Bu bağlamda geniş coğrafyası, büyük nüfusu olan, ancak ekonomik ve teknolojik olarak geri kalmış, Osmanlı İmparatorluğu toprakları vazgeçilemez bir pazar konumundaydı. Bu pazarı elde etmek için Avrupa ülkeleri önce Osmanlı ile gümrük sözleşmeleri imzalayarak, batı mallarının serbestçe ve imtiyazlı bir şekilde Osmanlı ülkesinde dolaşımını sağladılar. Ardından bu pazar payını artırmak için Türkçe basın yoluyla bir tüketim toplumu oluşturma çabalarına giriştiler. Bu süreç içerisinde ister istemez ithal ürünlerle yerli ürünler arasında bir “marka” rekabeti başladı (Çakır, 2004: 27-36).

Osmanlı sultanlarının devletin kuruluşundan hemen sonra önce Bursa, sonra Edirne ve İstanbul saraylarında devrinin ünlü sanatkârlarını toplayarak özel atölyeler kurdukları bilinmektedir. İstanbul’da Yeni Saray’da (Topkapı Sarayı) kurulan atölye çalışanlarının maaş defterlerinde çalışanlar hakkında bilgi verilmektedir. Saray terzilerinin örgütlenmesiyle ilgili en erken bilgileri veren maaş defteri 1526 tarihlidir (Tezcan, 2015: 2-75).

Osmanlı’da ilan vermenin toplumda yarattığı bir diğer sıkıntı da kendini övme durumundan kaynaklanan sıkıntıydı. Kendini övmek, İslam dininden dolayı bu toplumun kültüründe yer almıyor, ilan verenlere kötü bakılacağı düşünülüyordu (Koloğlu, 2000). Bütün bunlara rağmen, Türklerin ilanla tanışması, 1600’lerin sonunda yayınlanan bir ilanla başladı. İstanbul’dan verilen ilan Venedik’te yayınlanan bir gazetede çıktı (Yılmaz, 1998: 3).

Saray dışında halkın alışveriş yaptığı çarşıda da halkın rağbet ettiği, malını güvenerek aldığı bazı isimlerin ortaya çıktığı dikkati çeker. Bu bilgiler zaman zaman piyasada fiyat düzenlemelerinin yapıldığı narh defterlerinde görülür. Bu defterlerin en kapsamlısı 1640 tarihinde yapılan uygulamadır (Kütükoğlu, 1983: 58).

Türkiye’deki ilk gazete bilindiği kadarıyla, Fransız Devrimi üstüne, İstanbul’daki Fransız Elçiliği’nce çıkarıldı. Osmanlı topraklarında ilk kez 1795 ortalarında bir gazete yayımlanıyordu. Fransızca olarak çıkan kısa ömürlü gazete, Bulletin des Nouvelles (Haberler Belleteni) adını taşıyordu. Özel kişilerce çıkarılan ilk gazete ise, yine Fransızca olarak İzmir’de yayınlanan Spectateur Oriental (Doğu Gözlemcisi) dı

(Gevgilili, 1983: 203). Dış ticaretle uğraşan İzmir'deki Levanten gruba hitabeden bu gazetede yer alan ilanlarla ilan sayısı giderek arttı (Yılmaz, 2001: 355-367).

Batılı J.M.Jacquard (1752-1834) isimli bir mühendisin dokuma tezgâhlarındaki buluşu bu sanayide bir çığır açtı.18. yüzyılın sonuna doğru Jacquard elle çalışan tezgâhları; delikli kart sistemi ile çalışan ve desenli dokuma yapan otomatik tezgâhlar haline getirdi. 1812'den sonra bu tezgâhların bütün Avrupa'ya yayılmasıyla Batı dokuma üretiminde bir patlama oldu. Avrupa ortaya çıkan üretim fazlası kumaşları için uygun pazarlar aramaya başladı ve bunun için Osmanlı pazarları çok uygundu. Ancak Batı kumaşları Osmanlı pazarına akmaya başladığında elle üretim yapan dokumacılar seri üretimle baş edemez oldular. Saray, dokumacıları korumak için bazı önlemler aldı (Tezcan, 2015: 72-75).

Bugünkü Türkiye coğrafyasında ilk Türkçe gazete 1831 yılında Osmanlı Devleti'nin resmi yayın organı olarak "Takvim-i Vekayi" adı ile İstanbul'da çıkarıldı. Daha sonra bu gazeteyi yarı resmi (devletten destek gören gazeteler böyle adlandırılmıştır) ve özel gazeteler takip etti. Genelde dört sahife ve üç sütun biçiminde çıkan bu gazetelerin son sayfa ve son sütunlarında "Fünûn" ve "ilânât" başlıkları altında o günün reklam anlayışıyla duyuru formatında ilan metinlerine yer verilmeye başlandı (Çakır, 2004: 27-36).

Yönetimin gazetelere karşı olumsuz tavırları ve baskıları, ilk gazeteleri yayımlayanların ağıdalı ve edebi bir dille yazmakta ısrar etmeleri, bu ilk gazetelerin okuyucu tirajlarının düşük olmasına ve istikrarlı bir çizgi tutturulamamasına yol açtı (Nebioğlu, 1983).

Sultan Abdülaziz (1861-1876) döneminde İstanbul'da faaliyet gösteren firmaların kayıtları ilk defa 1868'de hazırlanan ticari yıllıkta yer almıştır (Cervati-Sargologo, 1868: 158,228). Kayıtlarda firmanın adı, adresi ve bazen kuruluş tarihi de yazılıdır. Burada ilgi çekici bir husus firmalardan bazılarının yanında sultanın tuğrasının bulunmasıdır. Örneğin; Varthaliti ve Gumbuchian terzi atölyesinin isminin üstünde padişahın tuğrasının bulunması, bu atölyenin padişahın terzisi olduğunu gösterir. Aynı şekilde V.Arabian firmasının isminde padişahın tuğrasının bulunması padişahın kunduracısı olduğunu gösterir (Année, 1868; 158,228).

Batılı tüccarların İstanbul basını aracılığıyla başlatmış oldukları reklam kampanyaları, çok geçmeden ürünlerini vermeye başlamış, Osmanlı ülkesinde çok ciddi boyutlarda bir pazar payını yakalamışlardı. Reklamcılık anlayışını 20. yüzyılın başlarında geliştiren ve “Reklam Ajansları” kurarak kurumsallaşan yabancı tüccarlar, basına daha fazla reklam vermeye ve reklam metinlerini daha seçici, aynı zaman da resim öğeleriyle süslemeye başladılar Türkçe basında ilk resimli reklam örneği Ceride-i Havadis’te yer almıştır. Mösyö Alfred Lotoune tarafından verilen bu reklamda Londra’dan getirilen zirai aletler tanıtılmaktadır (Ceride-i Havadis, 5 M 1280 / 22 Haziran 1863; Çakır, 2004: 27-36).

Diğer taraftan geleneksel ve küçük ölçekli daha çok tarım ve dokumacılık üzerine kurulu yerli işletmeler, reklam verme güçleri bulunmadığı için kapanma noktasına gelmişlerdi. Öyle ki sadece Bursa’da faaliyette bulunan 1.500’e yakın dokuma tezgahı, Batı ürünleriyle rekabet edemeyerek kapılarına kilit vurmuşlardı. Devletin büyük bir gelir kaynağı durumundaki “Feshane” de bu tehditle karşı karşıyaydı. ”

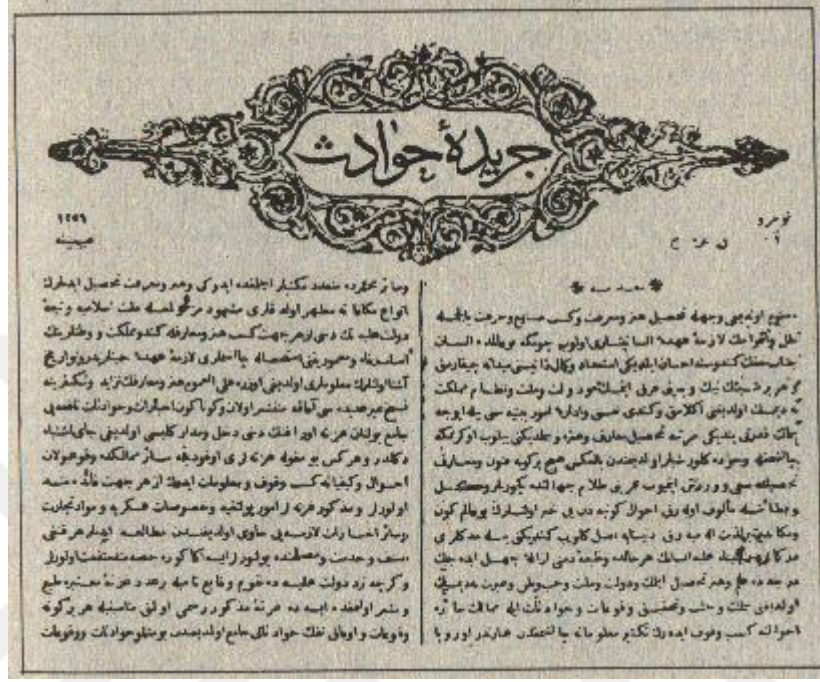
Osmanlı pazarlarında satılan Avrupa kumaşlarıyla yerli kumaşlar arasında gizli bir rekabet yaşanırken sultanların yerli esnafa destek olmaya çalıştılar. Sultan III. Mustafa (1757-1774) Üsküdar’daki Ayazma Camiini yaptıırken bu camiye vakıf olmak üzere 40 yastıkçı atölyesi, bir lonca odası, harir bükücü kârhanesi de yaptırdığı caminin 1758 tarihli inşaat defterinde yazılıdır. Gene bu camiye vakıf olmak üzere Yenikapı’da içinde 130 ustanın çalıştığı bir boya atölyesi de kurdurmuştur (Tezcan, 2015: 72-75).

(مقدمه تقویم و وقایع)

چونکه تاریخ دیلان فن جلیل کار کا عالمده وقوعیوان احوال وقت وزمانه
 صفت و بیان ایتمکدن عبارت و سلفدن خلقه حصه اله جتی پر یاد کار پراقتدن
 کاتبدر و یوفدک قائده سی قتی جوق اولوب حتی بعضی علما علم تاریخ دولتک
 حفظ قاتیوی موجب و ملتک رابط احوالی مستوجب اولدیمه یون و چوب درجه سته
 یقین اولدیمه نصحیح بتخلردر مشاهیر مؤلفین لایحه شاری صفدینک ذکر ایتمک
 اوزره دولت عباسیه ده هجرتک دیر یوزرکی یکی سته سته خلیفه اولان قائم
 عباسی زمانده خیر یوزرکی نسلندن بعضی کوی باجدری نسلده نسل قتح
 خیر عصفیه خراجدن معاف اولدقنری مشعر حضرت علی المرتضایک پاز ورکی
 آکددر برخطایله ذیلده اصحاب کرامدن سعد بن معاذ و معاویه حضرتک شهادتلی
 بزلش سته صورتده بر کاغذ ارزایله دیوان خلافتده معافقنری ادعا ایلمک کزنده
 خلیفه متازایله اول امرده قبول صورتی کوزمش ایکن اول عصرک رئیس الکتابی
 مقامده اولان ابوالقاسم بن سلیمان ذله شهبه کلوب عهد مذکورده مورخ اولان
 خطیب بغدادی به کاغذ مزبور کوزمکده مورخ هوی ایله اشبوسنه صحیح دکلمدر
 زراخبرقلعه سنک قتی هجرتک بدیچی سته سته وقوعوش و معاویه حضرتک
 اصحابدن اولسی هجرتک طقوزنجی یلنده واقع و بعد حضرتکری ایسه هجرتک
 سال دار بقایه عازم اولمش اولمله اشواتر تخلرک بر برینه مطابق اولدیمه
 ایکن سند مزبور اعتباره شایان دکلمدر دیدکده اول یوزرکی جوا به قادر اوله
 کاغذ مزبور اولدیمه مفر و معترف اولسلردر اشته اشبور ایتمک
 فن تاریخ لاری شی اولدیمه بر قوی دلایلر بنا علیه عهد سابقه ده اسلام
 دولتسلردر و سار دوند بو علم شریفه اهتمام اولتوب مفسرین و محدثیندن
 این کثیر امام سیوطی و ابن جوزی و قاضی بیضاوی و ابن خلدون حکیمی
 صکک علی حال ذوات و حکماء درایت حیات تاریخ تألیف ایتلردر علی الخصوص
 دولت عباسیه ده دخی دقت و اعتنا اولتوب مقدمه شهنشاهه خون
 و صکره نری وقایع نویسی نامیه تاریخ تخریرینه مستغلاما مور تعین اولته رقی
 یازیلوب و بارلغنه اولوب بکرمی اولوز سته مرزنده مجمع اولان وقایع باسدربلوب
 خلقه نشر اولتقی مدت مدیده دتیر و معناد اولمشدیکه لعیما و دانش و صبری
 و اوصاف تاریخی بو مدعا به شاهددر لکن وقایع کونیه قومی زمانده نشر
 و اعلان اولتوبیده اسباب حقیقه سی مکتوم قلمه جتی صورتده انسالک طبعی
 المرء عد و لاجیه فاعده نتیجه حقیقت واصلی بتدبیری شهبه دخل و اعتراض ایتک
 اوزره جمول اولغنه ظهور بولان مصالح داخلیه و شارجیه دولت علیه به
 و تبدیلات مناصبه و سارجل و عقده ارکان دولتک خیال و خاطرینه کلامش مهمی
 یقین کیمی درلودرلو معنای ویردر اشوقیل و قال بوجه محرز امر ملیهی به منی
 اولمندن ناشی هر تقدیر خلق بر نوع معذور طوبیه یلوز ایسه ده بو کیفیت هم بومقوله
 سن جهل قبل و قاله متصدی اولنری شایسته مؤاحده و انشام ایله جک و هم
 اصلسز و اساسسزیر کافه نبعه دولت علیه تک حضور قلنی و سفوت خاطرین
 کبدر جک شی اولغنه عامه عباد بلادی اشو وهم و وسوسه و سوء نفس دغدغه سندن
 قوزناروب بو یوزدن دخی اسایش عوملرینک حصولی بر کزنده سلاطین آل عثمان
 و شهنشاهه دوزان شوکتلو کرانتلو سلطان محمدر الحفصا مراحم انسان اقدیم
 حضرتکریک شهنشاهه علی الحلق مطلوب صمیمی شاهانه و منصفه و اصلی ملکدارانه نری
 اوله رقی خلق مایلین سببه سته بولغاتی عفاسته بر صورت حسنه به قولتی لازم

Şekil 1: Takvim-i Vekayi

1800'lü yılların ilk yarısında "İlanat" başlığıyla Ceride-i Havadis Gazetesi'nde çıkan ev, arsa satışı, ölüm ilanlarına diğer gazetelerde yer almaya başlayan ilaç, ziraat makinesi, tabak çanak çeşitleri ilanlarının da eklenmesiyle reklamcılığın ilk adımları atılmaya başladı (Yılmaz, 1998)

Şekil 2: Ceride-i Havadis ilk sayısı

Ceride-i Havadis'ten sonra yayım hayatına giren diğer gazeteler, 1864 yılında Tercüman-ı Ahval, i 878'de Tercüman-ı Hakikat, 1891 'de Servet-i Fünun, 1896'da İkdam gazeteleriydi. Servet-i Fünun Gazetesi'nde "Sayfalarımız her türlü ilana kürşat olunmuştur"sözyle ilan alınmaya başlandı.

Türkçe basında ilk resimli reklam örneği Ceride-i Havadis'te yer almıştır. Mösyö Alfred Lotoune tarafından verilen bu reklamda Londra'dan getirilen zırai aletler tanıtılmaktadır (Ceride-i Havadis, 5 M 1280 / 22 Haziran 1863).

1860'lı yıllar Türk basınının ve özellikle dergiciliğin doğum sancılarını çektiği yıllardır. Türkçe ilk özel gazetelerin yanı sıra dergiler de birbiri ardı sıra bu dönemde boy gösterdiler. İlk resimli dergi, Mir'at, Mecmua-i İber-i İntibah, Ceride-i Askeriye, Mecmua-i İbretnüma, Ayine-i Vatan ve Takvim-i Ticaret bu dönemin deneme niteliğindeki ilginç ama kısa ömürlü dergileridir (Kocabaşoğlu, 1990: 22).

1.1.ALAMET-İ FARİKALAR

Kaynakların verdiği bilgilere dayanarak Osmanlı İmparatorluğunda 15.yüzyıldan itibaren bazı usta isimleri ile firmaların öne çıktığı söylenebilir. 19.yüzyılda Batılılaşma hareketleriyle İstanbul Galata/Pera'ya yerleşen önemli firmalar, ülkemize de marka değerleriyle gelmişlerdir. Osmanlı padişahlarının kendi tuğralarının kullanma hakkını vererek bu firmalara yardımcı oldukları görülür. 15.yüzyılda kendiliğinden ortaya çıkan usta isimler ve markaları, 19.yüzyıldan sonra Batılı markaların gelişiyile belirli yollardan geçerek kayıt altına alınmış ve tescil edilmişlerdir (Tezcan, 2008; 139-191).

Osmanlı döneminde markaların resmi olarak tescillenmesi ve böylelikle Sinai mülkiyet haklarının korunması açısından, 1871 yılında yayınlanan “Alamet-i Farika Nizamnamesi” çok önemlidir.

“Fabrika mamulatiyle Eşyayı Ticariyyeye mahsus Alamet-i Farikalara dair Nizamname”

9 Eylül 1871 yılında “Düster” da yayınlanmıştır. Bu nizamname yayınladıktan 6 ay sonra, 3 Nisan 1872 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Alamet-i Farika olarak adlandırılan marka tescili, 1871 ve 1888 de olmak üzere iki kez yayınlanmıştır. 1888 yılında yayınlanan nizamname, 1965 yılında yayınlanan 551 sayılı markalar kanununa değin yürürlükte kalmıştır.

Osmanlıca marka tescil defterleri, 1928 sonrası latin alfabesine geçilmesi ile birlikte latince sayfa numaraları verilip, eski çilt kapakları değiştirilmiştir. Bunlar yapılırken, bu kayıtların eski , ya da tekrar kaleme alınıp alınmadığı bilinmemektedir.

1871 tarihli nizamnamenin 1872 yılında yürürlüğe girmesi ile birlikte, marka tescil numaralarının devamlılığı ile sıkıntılar bulunmaktadır. Numaraların devamlılık arz etmemesi, ve atlamalar olması, defterlerin kayıp olduğunu gösteriyor. Buna göre 1872-1895 arası, 1902-1912 arası ve 1915 ile 1922 yılları arası kayıp olarak tespit edilmektedir (Kala-İnce, 2009).

Tablo 1: TPE Arşivindeki 1896-1931 Tarihlerinde Tutulan Marka Sicil Defteri

Defter Numarası	Tarih Aralığı	Marka Adedi	Varak Adedi	Sayfa Adedi
444-1001	1896-1901	464	232 varak boş yok	464 sayfa boş yok
3173-3436 201-300	1913-1914 1923-1924	249	142 varak 17 varak boş 1 sayfa boş 51 varak 1 varak boş	284 sayfa 35 sayfa boş 102 sayfa 1 sayfa boş
301-400	1924	99	51 varak 1 varak boş	102 sayfa 1 sayfa boş
401-500	1924	99	50 varak 1 sayfa boş	100 sayfa 1 sayfa boş
601-700	1925	100	51 varak 1 varak	102 sayfa 2 sayfa boş
701-792	1925	92	47 varak 1 varak boş	94 sayfa 2 sayfa boş
801-891	1925-1926	76	51 varak 13 varak boş	102 sayfa 26 sayfa boş 76 sayfa dolu
1340-1470	1927	88	81 varak 37 varak boş	162 sayfa 74 sayfa boş 88 sayfa dolu
1471-1836	1927	97	51 varak 2 varak boş 1 sayfa boş	102 sayfa 5 sayfa boş 97 sayfa dolu
1473-1837	1926-1927	159	81 varak 1 varak boş 1 sayfa boş	162 sayfa 3 sayfa boş 159 sayfa dolu
1838-2267	1928	114	81 varak 24 varak boş	162 sayfa 48 sayfa boş 114 sayfa dolu
1841-2235	1928	160	82 varak 1 varak boş	164 sayfa 2 sayfa boş 162 sayfa dolu
2236-2389	1928-1929	98	81 varak 32 varak boş	162 sayfa 64 sayfa boş 98 sayfa dolu
2278-3378	1930-1931	148	574 varak Boş yok	148 sayfa Boş yok

Tablo 2: Yıllık Ortalama Marka Tescil Adedi

Defter Numarası	Tarih Aralığı	Marka Adedi	Marka Adedi	Ortalama Yıllık
444-1001	1896-1901	464	557	557/6: 93 adet
3173-3436	1913-1914	249	263	263/2: 132 adet
201-300	1923-1924	100	100	100/2: 50 adet
301-400	1924	100	100	100/1: 100 adet
401-500	1924	100	100	100/1: 100 adet
601-700	1925	100	100	100/1: 100 adet
701-792	1925	92	92	92/1: 92 adet
801-891	1925-1926	76	91	91/2: 46 adet
1340-1470	1927	88	131	131/1: 131 adet
1471-1836	1927	97	366	366/1: 366 adet
1473-1837	1926-1927	159	365	365/2: 183 adet
1838-2267	1928	114	429	429/1: 429 adet
1841-2235	1928	160	395	395/1: 395 adet
2236-2389	1928-1929	98	154	154/2: 77 adet
2278-3378	1930-1931	148	1100	110/2: 55 adet

1926 ile 1930 yılları arasında 15 defterin kayıp olmasına rağmen, yıllık ortalama 408 adet markanın tescil edilmiş olması dikkat çekicidir.

Markalar, başvuru sahibinin tescil şartlarını yerine getirmesi ile birlikte tescil edilirler.

Farika nizamnamesinin tatbikine ilişkin talimatnamesinde başvuru şu şekilde belirlenmiştir;

1. Bir kimsenin tasarladığı markasının mühür veya damgası bulunması durumunda bunu iki nüsha tatbiki istenmektedir.

2. Şayet bu mühür ve ya damga ile tatbik edilemiyorsa, iki adet çizim ile başvurulması.

3. Marka başvurusuna ilişkin ayrıntılı tanımın yapılara başvuruya eklenmesi.

4. Tescili talep edilen markanın, hangi eşya üzerine ve nasıl tatbik edileceği hususunun fazla eşya ismi yazmadan ayrıntılı şekilde yazılması.

5. Yukarıda belirtilen maddelerin bizzat kendiler ve ya vekaletnamesi ile birlikte vekili tarafından yapılması istenmektedir.

1.2. İLK MARKA TESCİLLERİ

Çeviri Metinler: Markalar

CROCHET A COTTON OTTOMAN

Defter No: 444

Sayfa No: 54

Numara: 596

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

Fi 18 Nisan, Sene (1)313 (30.4.1897)

Alamet-i Farika Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Marpuçular'da dört ve altı numaralı mağazada mukim David Davidyan ile İncucyan biraderler

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

Dikiş makine tiresi ve makarasıyla yumaklarına

İşbu alamet-i farikaların bir adedi balaya bir diğer bir adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezaret-i Celilesine li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan sekiz aded Osmanlı altını canib-i muhasebeden ahz ile mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir. Fi 5 Nisan (1)312 (18.4.1896)

Sahib-i İstida:

İmza: G. İncucyan Biraderler, David Davidyan

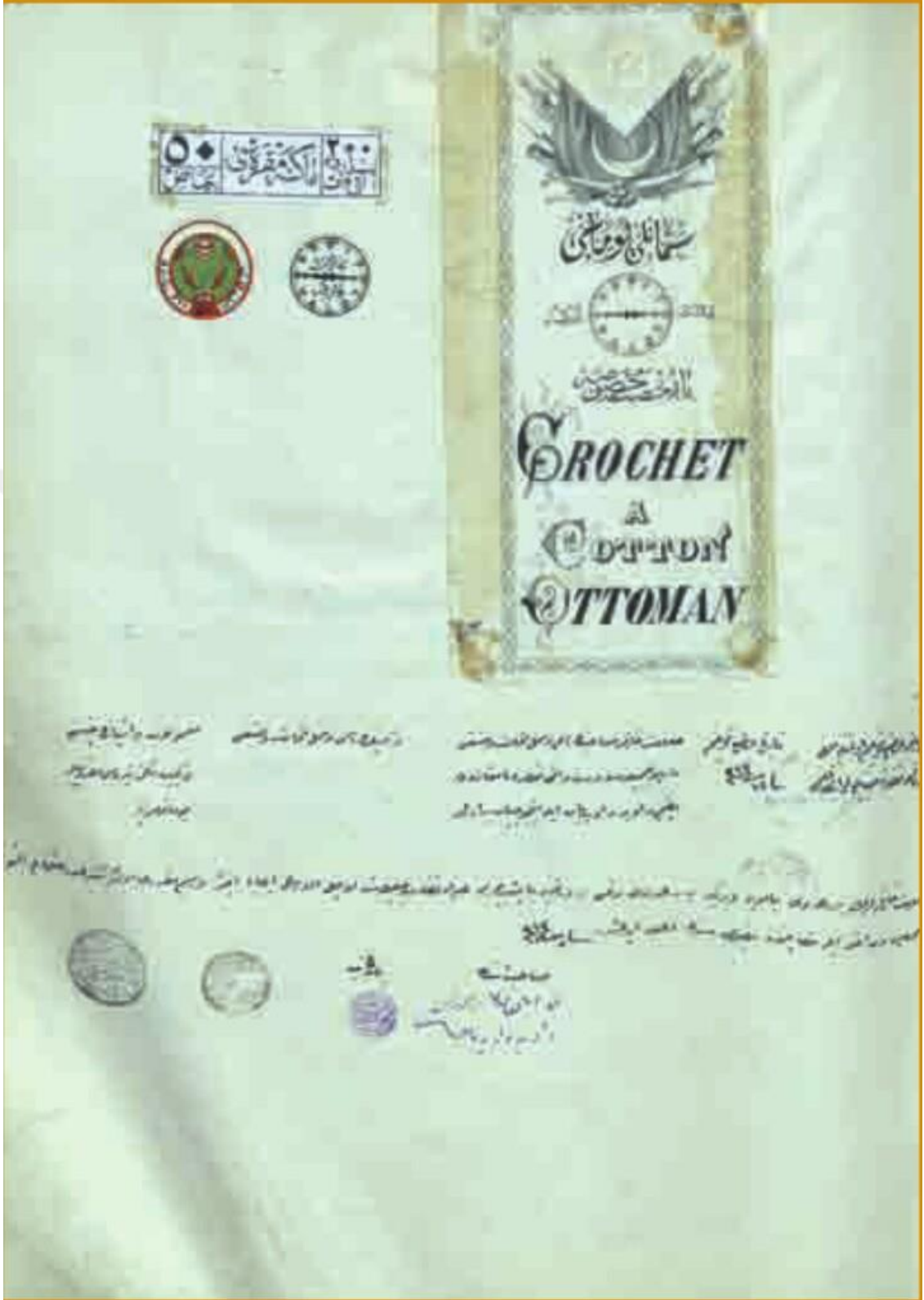
Baş Katip: Mühür: El-Seyyid Ali Tahsin

Mühür:

Umur-ı Sanayi Müdürü Mustafa Sami

Mühür:

Nezaret-i Ticaret ve Umur-ı Nafia

Şekil 3: Crochet a Cotton Ottoman

SINGER

Defter No: 444

Sayfa No: 115

Numara: 657

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

Fi 25 Teşrin-i Evvel (1)313 (6.11.1897)

Alamet-i Farika Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Almanya Devleti Tebaasından Hamburg'da mukim ve "Di Zinger Manufaktoring Kompani Nu York" şirketinin sahibi olan Mösyö G.Nayr Lenker

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Galata'da Noradokyan Hanında altı ve yedi neparalı odada mukim Rusya devleti tebaasından Dofnor Çerfaski

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

Dikiş makinelerine

İşbu alamet-i farikaların bir adedi balaya ve diğer bir adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezareti-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan sonbuçuk aded lira-yı Osmanlı canib-i (muhasabeden) ahz ile mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir. Fi 10 Teşrin-i Sani (1)313 (22.11.1897)

Vekil: İmza

Baş Katip: Mühür

El Seyyid Ali Tahsin

Mühür:

Nezaret-i Ticaret ve Umur-ı Nafia

(latin harfleriyle)

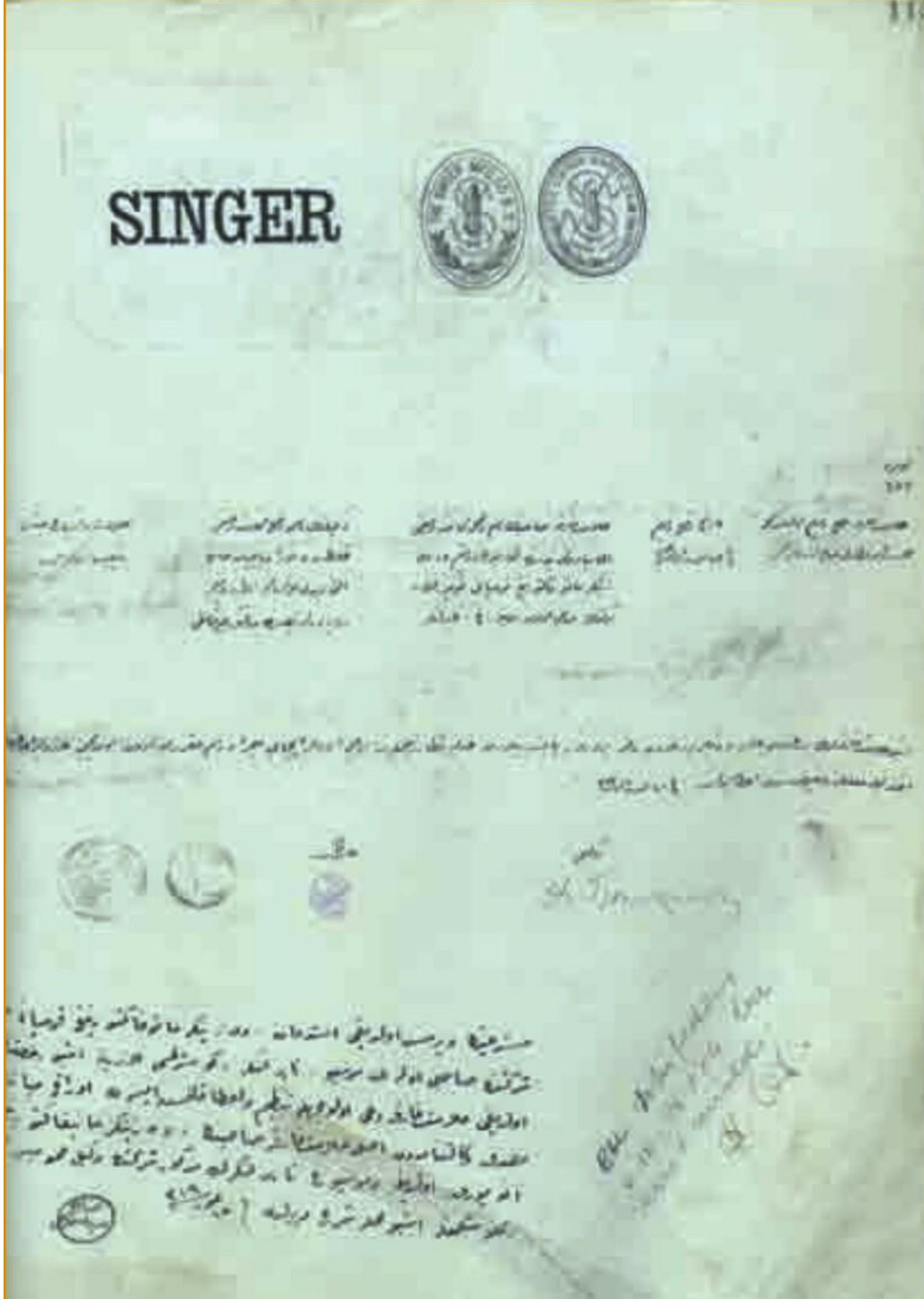
Bu sahibeden 6.10.(1)951'de suret verildi:

Müstedinin vermiş olduğu istidada

"Di Zinger Manufaktoring Kompani Nu York" şirketinin sahibi olarak Mösyö "Nayir Lenker" gösterilmesi üzerine işbu ruhsatname ita olduğu alamet-i farika dahi ol veçhile tanzim ve it'a kılınmış ise de evrakı meyanında mesaddak vekaletnameden asıl

alamet-i farika sahibinin Di Zinger Manifakturing Nev York olduğu ve Mösyö G. Nayir Lenker'in mezkur şirketinin vekil-i umumisi olduğu anlaşılmakta işbu mahalle şerh verildi. Fi 15 Temmuz Sene (1)319 (28.07.1903)

Mühür: Sanayi Müdürü Hulusi

Şekil 4: Singer

ABDİ NUSRET VE ŞUREKASI

ABDİ NUSRET & CO.

Defter No: 444

Sayfa No: 154

Numara: 696

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

Fi 12 Mart, Sene (1)314 (24.03.1898)

Alamet-i Farika Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Selanik'de Sinesaol'de mukim teba-i Devlet-i Aliyye'den Abdi Nusret ve Kumpanyası

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Gedikpaşa'da Müslim Sokağında on iki numaralı hanede mukim teba-i Devlet-i Aliyye'den Hüsni Selim Efendi

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

Tire makara ve kutularıyla destelerine ve sair eşya-i mütenevvia-i ticariyyesine

İşbu alamet-i farikanın birer adedi balaya, ve diger birer adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezareti-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan onbuçuk aded Osmanlı altını canib-i (muhasabe) den ahz ile mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir. Fi 18 Mart Sene (1)314 (30.03.1898)

Vekil: İmza Hüsni Selim

Mühür:

Nezaret-i Ticaret ve Umur-ı Nafia

Şekil 5: Abdi Nusret ve Şurekası Abdi Nusret & Co.

**SOCIETE ANONYME DES FABRIQUES
AUTRICIENNES DE BONNETS TURCS**

Defter No: 3173

Sayfa No: 66

Numara: 953

Tarihi: 24 Ağustos Sene (1329) (06.09.1913)

749 S.

633 G.

Numara: 3242

Adline Nezaretinin Numarası: 2413

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

26 Ağustos, Sene (1)329 (08.09.1913)

Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

İstanbul'da Ömer Efendi Hanında Avusturya Fesi Fabrika Anonim Şirketi

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

İstanbul'de Ömer Efendi Hanında mukim Leopold Bak

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

Şirket-i mezkurenin fabrikaları mamulâtı olan feslere ve kutu ve paketlerine vaz' olunmak üzere idi aded alamet-i farika

İşbu iki aded alamet-i farikaların birer adedi balaya ve diğer bir adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezareti-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan bin altı yüz kırk bir kuruş yirmi dört para Maliye Nezaret-i Celilesi veznesine bi'l-teslim mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir.

3 Teşrin-i Sani Sene (1)329 (16.10.1923)

Vekil: İmza Dr.Etabl. Orosdi-Back

Kaşe:

Establissemments Orosdi Back, Constantinople

Mühür: Sanayi Müdüriyet-i Umumiyesi

Şekil 6: Societe Anonyme Des Fabriques
Autriciennes De Bonnets Turcs

LOUVRE

Defter No: 3173

Sayfa No: 99

Numara: 1652

Tarihi: 23 Kanun-i Evvel, Sene (1)329 (05.01.1914)

1332 S.

1128 G.

Numara: 3280

Adline Nezaretinin Numarası: 2451

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

23 Kanun-i Evvel , Sene (1)329 (05.01.1914)

Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Fransız Devleti tebaasından Fransa'da Paris şehrinde Ru dö Rivoli nam sokakta yüz altmış dört numarada kain Sosyete dö Luvr' ünvanlı anonim şirket

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Fransa Devlet tebaasından Galata'da Zülfari sokağında on yedi numarada mukim Glod Grenye

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

İmal ve fruht edilen emtia eşya yahud mevad ile yakalarına mahfazalarına kablalarına sargılarına ve alalumum arz ettiğim bi'l-cümle teferruat ile tuhafıye denilen eşya-yı mamule eşya-yı masnu'a eşyay-yı müstahzara vesaire gibi mevad ile mamulat-i tabiiyli çamaşır, esvab ve mefruşata mahsus her neviden ve her maddeden mamul, dokumalar, sofra ve hane eşyası hazır çamaşır ve elbise moda eşyası şapkalar kürkler ayakkabıları serpuşlar, tuhafıye, giyirmeler eşya-yı haririye şeritler, apolatlar, çerçi, fırça, tarak, atriye eşya, kağıtlar, kitaplar fotograf aletleri alat-i basariye ıtriyat tuvalet sabunları ve haricden meşin ve sahtiyan işleri bastonlar şemsiyeler, Paris'ten gelen eşya-yı ticariyye esas-ı beytiyye evani eşya-yı zücaciye oyuncaklar ve suret-i umumiyyede markayı tevzi eden şirketin imal veya fruht ettiği her nevi mevad emtia ve

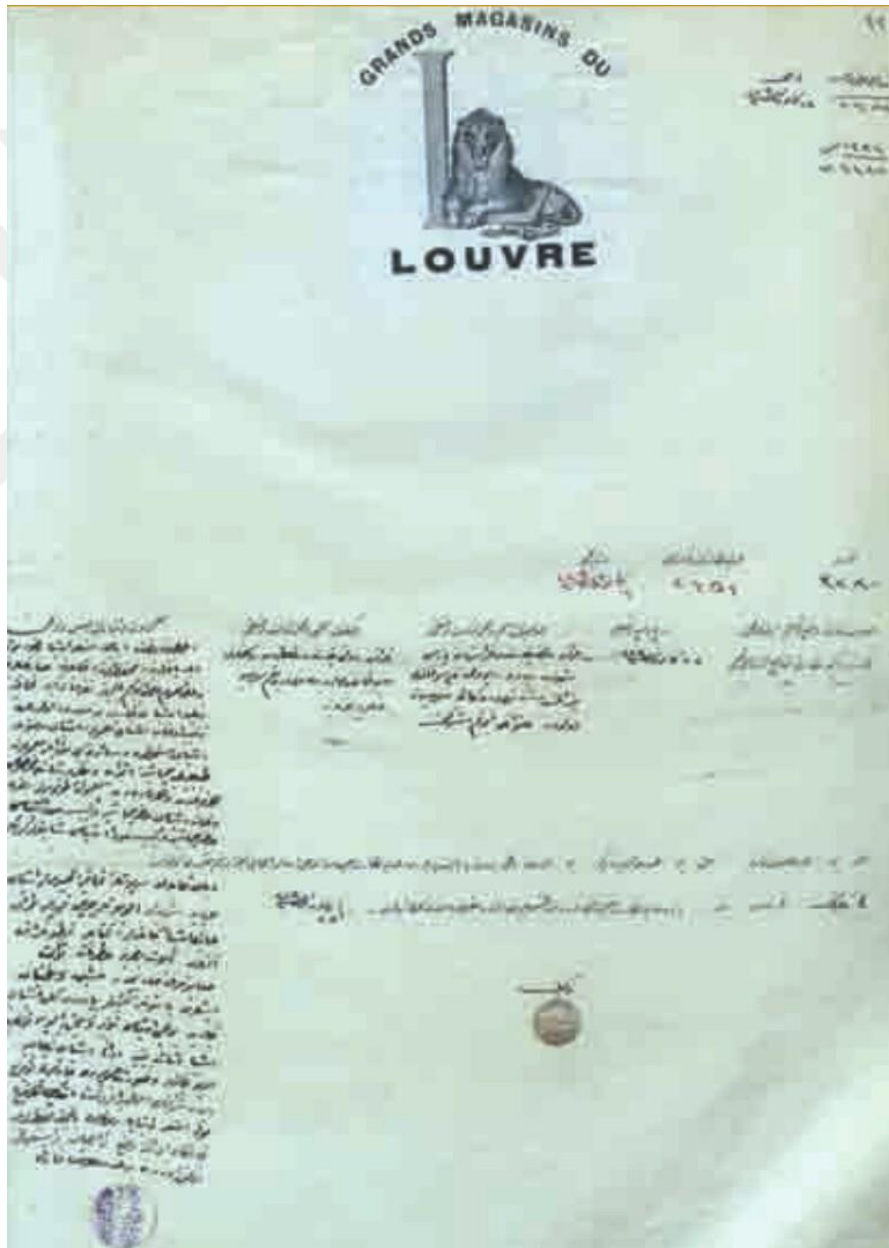
eşyaya ve bunların bi'l-cümle muhafazalarıyla ticaretgah evrakına vaz' ve ilsak ve istimal olunmak üzere iki aded alamet-i farika

İşbu iki aded alamet-i farikaların bir adedi balaya ve diğer bir adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezareti-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan bin yirmi altı kuruş para Maliye Nezaret-i Celilesi veznesine bi'l-teslim mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir.

25 Kanun-i Evvel Sene (1)329 (07.01.1914

Vekil: İmza: Glod Grenye

Mühür: Sanayi Müdüriyet-i Umumiyesi

Şekil 7: Louvre

ETERNIT

Defter No: 3173

Sayfa No: 99

Numara: 1652

Tarihi: 23 Kanun-i Evvel, Sene (1)329 (05.01.1914)

1332 S.

1128 G.

Numara: 3280

Adline Nezaretinin Numarası: 2451

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

23 Kanun-i Evvel , Sene (1)329 (05.01.1914)

Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Fransız Devleti tebaasından Fransa'da Paris şehrinde Ru dö Rivoli nam sokakta yüz altmış dört numarada kain Sosyete dö Luvr' ünvanlı anonim şirket

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Fransa Devlet tebaasından Galata'da Zülfari sokağında on yedi numarada mukim Glod Grenye

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

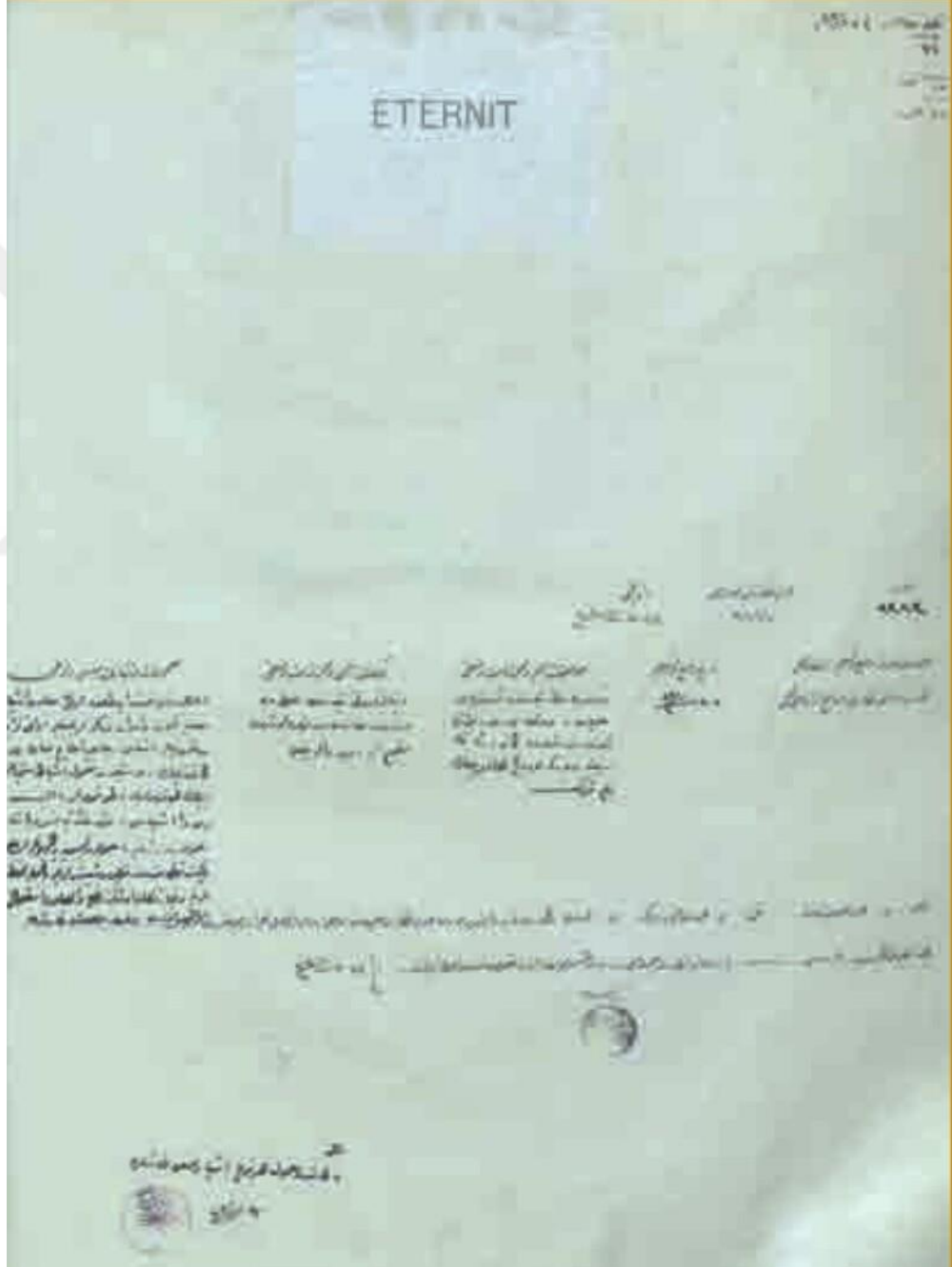
İmal ve fruht edilen emtia eşya yahud mevad ile yakalarına mahfazalarına kablarına sargılarına ve alalumum arz ettiğim bi'l-cümle teferruat ile tuhafiyeye denilen eşya-yı mamule eşya-yı masnu'a eşyay-yı müstahzara vesaire gibi mevad ile mamulat-i tabiiyli çamaşır, esvab ve mefruşata mahsus her neviden ve her maddeden mamul, dokumalar, sofra ve hane eşyası hazır çamaşır ve elbise moda eşyası şapkalar kürkler ayakkabıları serpuşlar, tuhafiyeye, giyirmeler eşya-yı haririye şeritler, apolatlar, çerçi, fırça, tarak, atriye eşya, kağıtlar, kitaplar fotograf aletleri alat-i basariye itriyat tuvalet sabunları ve haricden meşin ve sahtiyan işleri bastonlar şemsiyeler, Paris'ten gelen eşya-yı ticariyye esas-ı beytiyye evani eşya-yı zücaciye oyuncaklar ve sureti umumiyede markayı tevzi eden şirketin imal veya fruht ettiği her nevi mevad emtia ve eşyaya ve bunların bi'l-cümle muhafazalarıyla ticaretgah evrakına vaz' ve ilsak ve istimal olunmak üzere iki aded alamet-i farika

İşbu iki aded alamet-i farikaların bir adedi balaya ve diğer bir adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezareti-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan bin yirmi altı kuruş para Maliye Nezaret-i Celilesi veznesine bi'l-teslim mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir.

25 Kanun-i Evvel Sene (1)329 (07.01.1914)

Vekil: İmza Glod Grenye

Mühür: Sanayi Müdüriyet-i Umumiyesi

Şekil 8: ETERNIT

SALAMANDER

Defter No: 3173

Sayfa No: 147

Müzekkire Numarası: 165, 74 G., 70 S.

Numara: 3329

Adiye Nezaretinin Numarası ve Tarihi: 250, 1 Nisan, Sene (1)330 (14.04.1914)

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

Ticaret ve Nafi'a Nezaret Sanayi İdaresi Kalemi

Tarih-i Vaz' ve Teslim:

17 Mart Sene , Sene (1)330 (30.03.1914)

Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Almanya Devleti tebaasından Berlin'de kain Salamander Şu Gezelşafft Mit Beşrenkter Haftung' nam şirket.

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Avusturya Devleti tebaasından Merkez Rıhtım Hanında mukim Mösyö Alexander Matitnobiç.

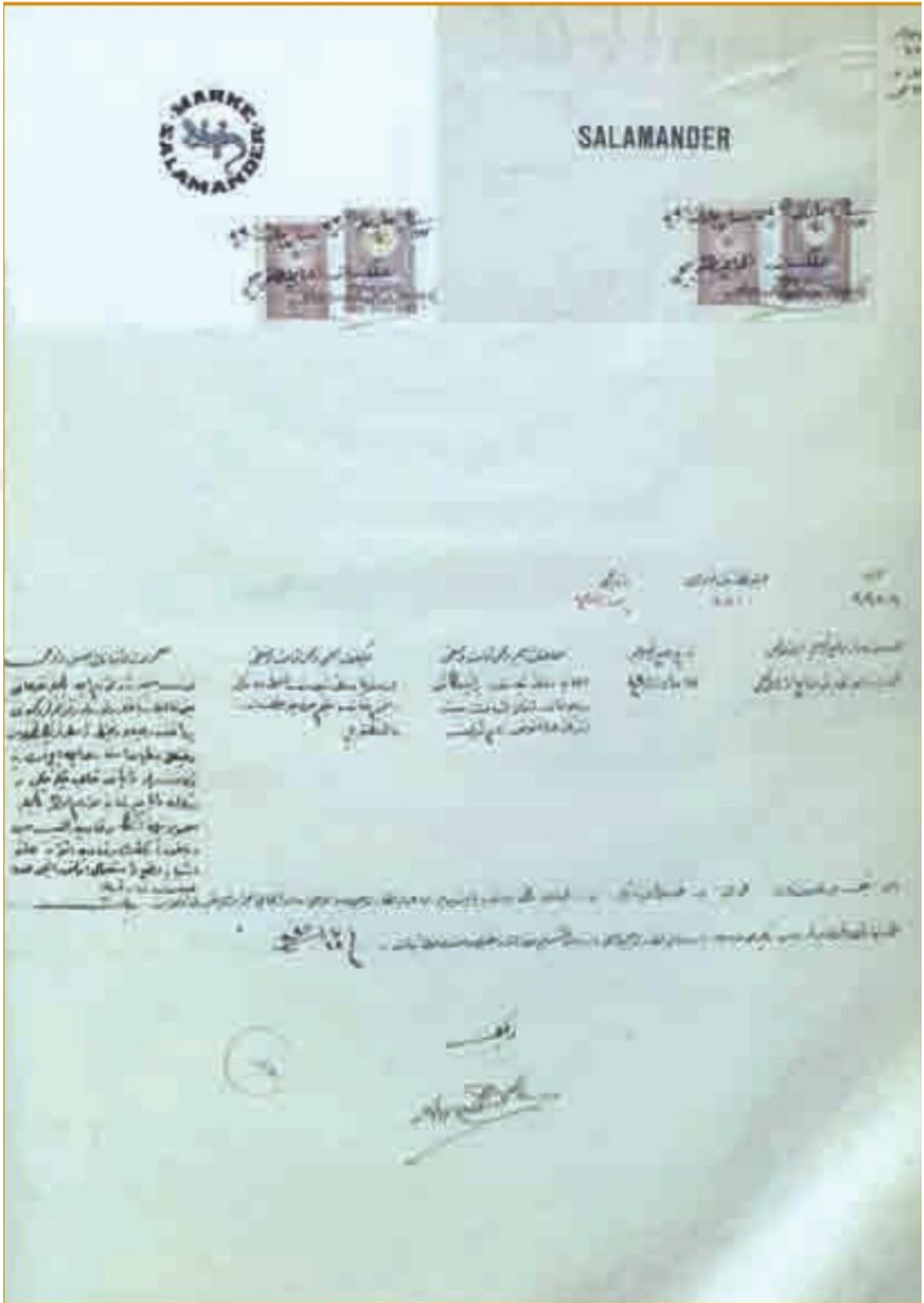
Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

Kunduracılığa dair levazım ile bi'l-cümle teferruatı, yani kalıplar ve bağlar ve kurdele ve kopçeler ve kimyevi perdaht ve cila ve tahrita vasıtalarının bi'l-cümlesine ve çengel ve taban astarına ile iç astarına ve kavsele ve ayakkabı çekmeceği ve tokalara ayakkabılara lazım olan ve bi'l cümle mamulatila erkek ve kadın elbise veya erkek ve kadın esvabına ait eşyaya vaz' ve ilsak ve istimal olunmak üzere iki aded alamet-i farika

İşbu iki aded alamet-i farikaların bir adedi balaya ve diger bir adedi dahi bir varakaya yapıştırılarak Adliye Nezareti-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan bin altı yüz kırk kuruş yirmi para Maliye Nezaret-i Celilesi veznesine bi'l-teslim mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir. Fi 18 Mart (1)330 (31.03.1914)

Vekil: İmza A. Matitnovich

Mühür:

Şekil 9: Salamander

MON RÉVE

Defter No: 1471

Sayfa No: 1

Numara: 1471

Adliye Vekaletinin Numarası: 1382 ve Tarihi: 2.2.1927

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

İstanbul Vilayeti İdare Heyeti

Tarih-i Vaz' ve Teslim: 3 Mart 1926

Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

İtalya Tebaasından İstanbul'da Tahtakale'de Cedid Handa 48 numarada mukim Oskar Volkizni

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı: -

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

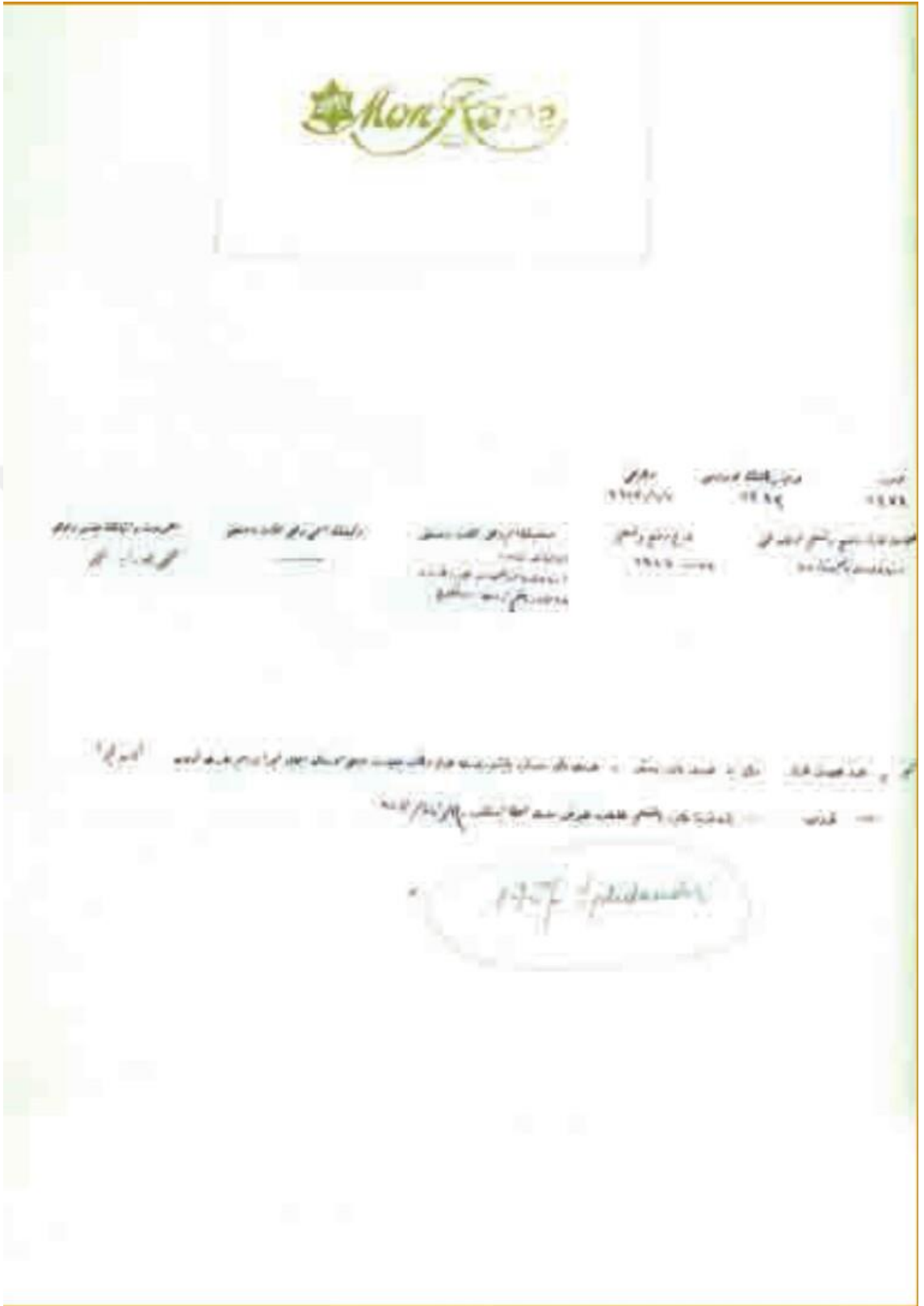
Çorab

İşbu bir aded alamet-i farikaların bir adedi balaya ve diğer bir adedi dahi sicil varakasına yapıştırılarak Adliye Vekalet-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan on lira kuruş..... Hazine-i Maliyeye bi'l-teslim mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir.

11 Şubat (1)927

(Latin harfleriyle not)

1927 ipdidasıdır.

Şekil 10: Mon Réve

HAKİKİ ÇİFT ÇAPALI BRAŞUVA ÇUHASI

Defter No: 1471

Sayfa No:

Numara: 1714/1715

Adliye Vekaletinin Numarası: 1583 ve Tarihi: 16.6.1927

Alamet-i Farika Vaz' ve Teslim olunan Mahal:

İstanbul Vilayeti İdare Heyeti

Tarih-i Vaz' ve Teslim: 10 Kanun-i Sani 1927 (10.10.1927)

Sahibinin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

İtalya Tebaasından İstanbul'da Alyanak Hanında mukim M.O.Mayer

Vekilin İsim ve ve Mahall-i İkameti ve Sanatı:

Türkiye Tebasından:

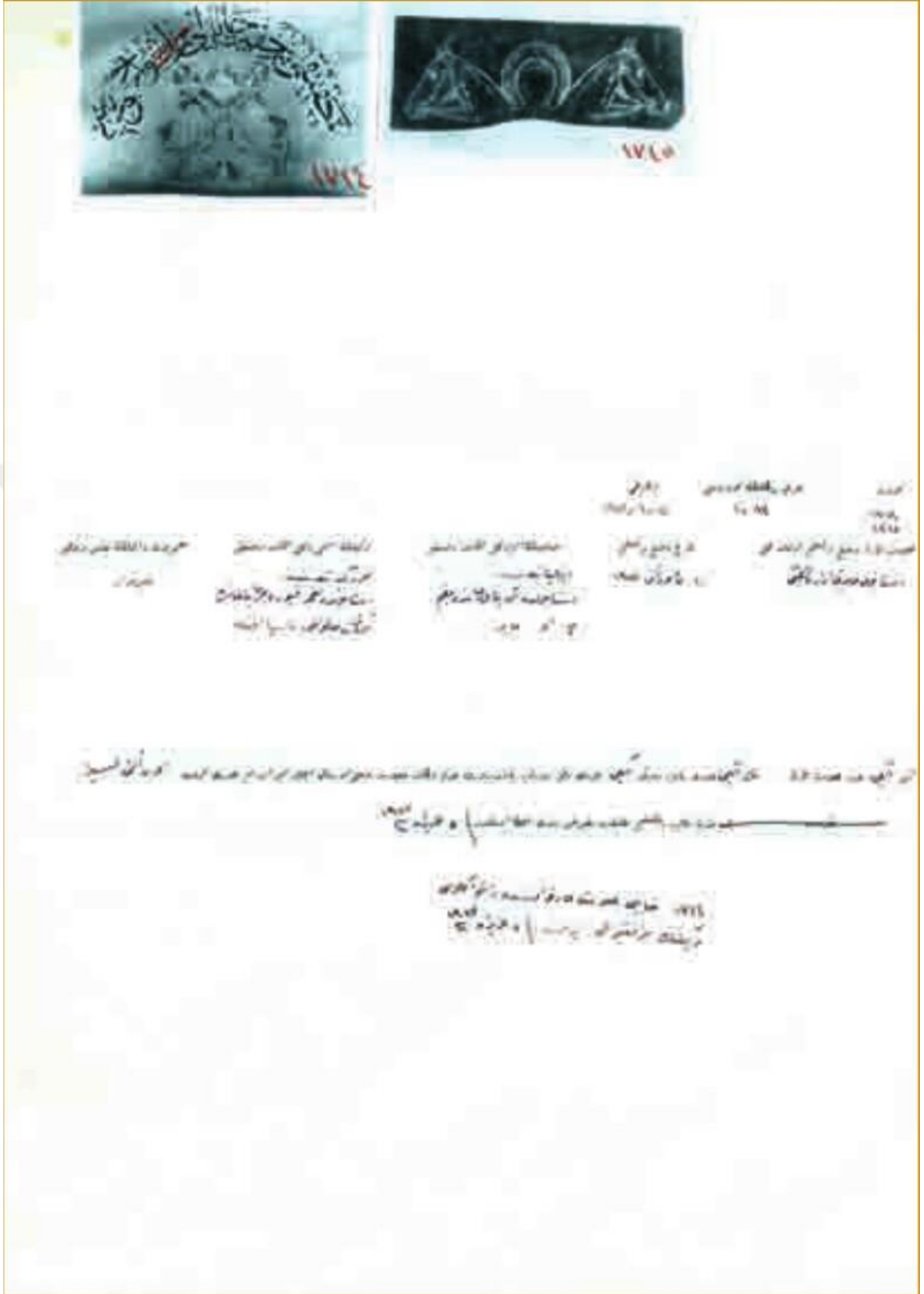
İstanbul'da Bahçekapısı'nda Cermanya hanında avukat Salvador Nardiya Efendi

Mamulat ve Eşyanın Cinsi:

Çuhalar

İşbu iki aded alamet-i farikaların bir adedi balaya ve diğer iki adedi dahi sicil varakasına yapıştırılarak Adliye Vekalet-i Celilesin li-ecli'l-irsal icabı icra ve resm-i mukarrerri olan on altı lira kuruş..... Hazine-i Maliyeye bi'l-teslim mukabilinde makbuz senedi i'ta edilmiştir. 5 Haziran, Sene 1927

1714 (.....) alamet-i farika üzerinde Braşuva kelimesinin vekilinin mevafakatiyle tay edilmiştir. 5 Haziran Sene 1927

Şekil 11: Hakiki Çift Çapalı Braşuva Çuhası

1.3. İLANATLAR

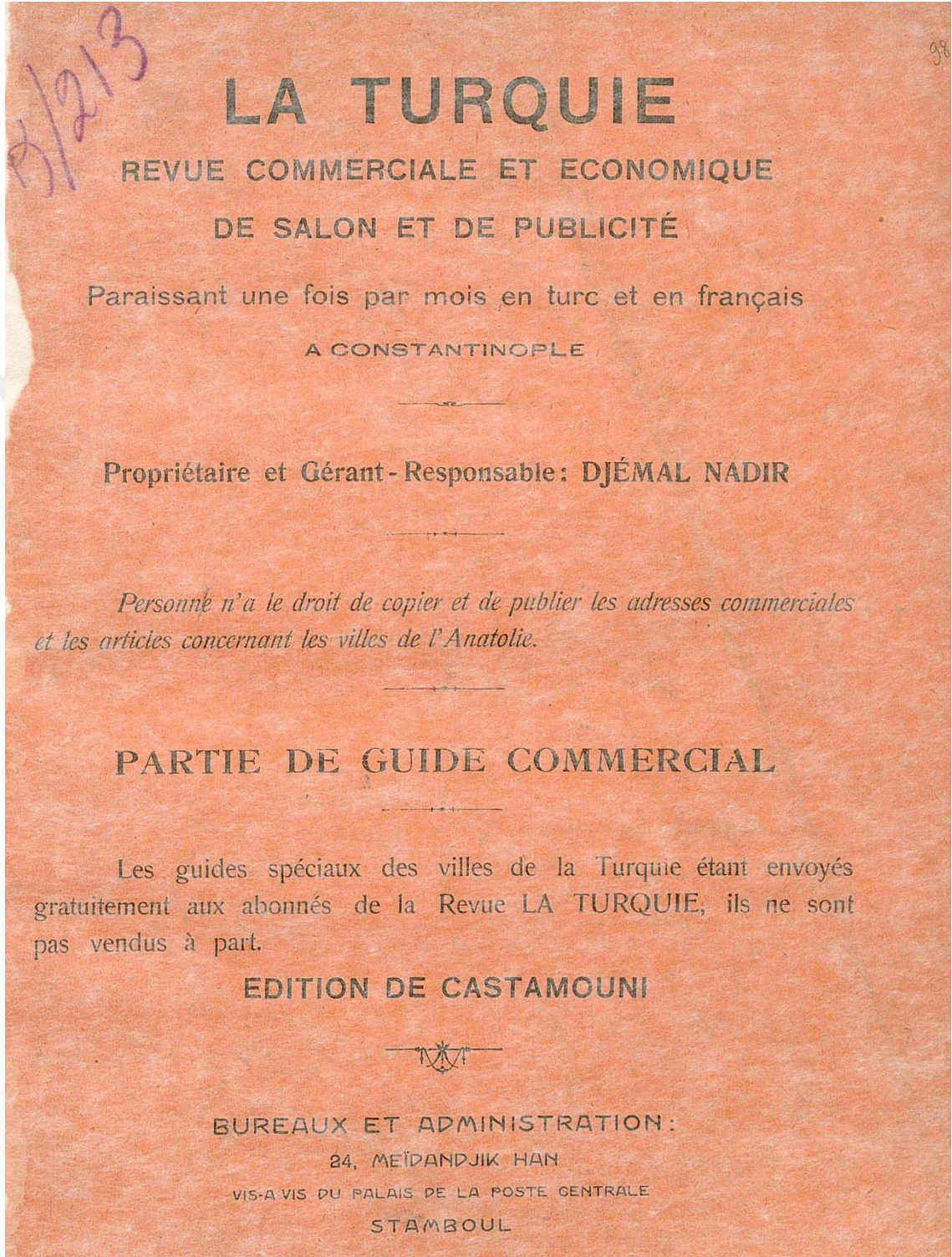
Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi giyim markaları üzerine alamet-i farika tescillerinin dışında, özellikle Osmanlı döneminde “İlanat” lar döneme ait ticari ve iktisadi yaşam ve burada yer alan “isim” ler hakkında bilgi vermektedir (saltonline.org).

Özellikle 19. yüzyıl ticari ve iktisadi yaşamına ışık tutan ve aylık olarak yayınlanan bu ilanlatları farklı dillerde basıldığını görüyoruz. Fransızca ağırlıklı olan ilanlatlar (REVUE des ANNONCES) ücret mukabilinde dağıtıldığı anlaşılıyor. Fransızca'nın yanısıra Osmanlıca, Ermenice ve Rumca ilanlatlar kullanılmış. İlanlatlarda hizmet sağlayıcılardan, satılık ilanlarına kadar çeşitlilikler yer alıyor. İlanlatların başında bunların hangi ile ait oldukları yer almakta.

Şekil 12: Revue Des Annonces 1 Aralık 1886 İlanlatları, İstanbul

Dönemin ticarete öne çıkan merkezlerine ilişkin “Salon ve İlanat” dergilerine bir çok örnek görebiliriz.

Şekil 13: 1926 yılına ait Türkiye Salon ve İlanat dergisi İstanbul'un, Kastamonu sayısı.

تجاری واقصاری

1-213/13

تذکرہ صیالکوٹی

مارت
۱۹۲۷

آیدہ بردفعہ رہبر ویا نسخہ مخصوصہ نشر ایڈہر.

اوچونجی ستہ:
نسخہ مخصوصہ

صاحب امتیاز ومدیر مسئول: جمال نادر

محل ادارہ سی: استانبولده یکی پوستہ خانہ قارشوسندہ میدانیچق خان ۲۴

استانبول: آمدی مطبعہ سی

Şekil 14: 1927 yılına ait Salon ve İlanat Dergisi

Ceride-i Havadis gazetesinde yer alan, Giyim Kuşama ilişkin İlanatlar (Çakır, 1997)

İlk kumaş reklamı Ceride-i Havadis'in 23. sayısında metin içerikli olarak yayınlanmış. Molla Abdüselam isimli tüccar tarafından verilen bu reklamda, Buhara'dan getirip İstanbul'da sattığı şal kumaşların kalite ve güzellik yönleri işlenmiştir. Hedef kitlesi kadınlar olan bu kumaşlarla ilgili olarak “gayet nefis”, “temiz ve a'la” sözcüklerine yer verilmiştir. Ayrıca “yeni gelmiş” ifadesiyle de tüketicide “acaba bu yeni gelmiş kumaş nasıldır” gibi bir merak uyandırma yoluna da gidilmiştir. Her sahifesi iki sütuna ayrılan gazetede yedi satır olarak verilen reklam metni aynen şöyledir:

“Buharalı Molla Abdüselam nam tüccar Dersaadete yeni gelmiş bir çift ortası beyaz ve bir çift ortası al ve bir çift ortası lacivert ve birtek ortası siyah başları ağır ve gayet nefis çiçekli üç çift temiz ve a'la çar e bir çift yeşil bir çift siyah köşeleri dallı kenarlı ketfidar tabir olunur diger çar e iki çift ve beş tek serapa işleme elvan bohça olarak satılır şallar getirmiş olmakla isteyen olur is mahallini ceride gazetesinesinden sorup öğrenmesi için derç olundu” (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 23, 5 M 1257 / 27 Şubat 1841).

Metinde Buhara'dan getirilen bu şalların nerede satıldığı açıkça belirtilmeyip, almak isteyenlerin gazetesiniden yerini öğrenmeleri istenmiştir. Halbuki bu alıcı içi ikinci bir külfet olacağından satışları olumsuz etkileyeceği düşünülmemiştir.

Kumaş satışı ile ilgili gazeteye verilen başka bir reklam metninde, bu defa satış yeri olarak tarif edilen bu kumaş dükkanında ise çarşaflık ve peşkirlik keten bezlerinin satıldığını görmekteyiz (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 1006, 11 Ra 1277 / 27 Eylül 1860)

Kumaş üzerine Baskı Reklamı:

Ressam Boğos, gazetesinin 93. Sayısına vermiş olduğu bir reklamda çuka, şal ve merinos kumaşları üzerine çeşitli çiçekler basarak kapı ve pencere perdeleri ile oda takımları yaptığı, bu tür şeylere ihtiyacı olanların Çarşı içinde bulunan Takyacı Hanı'ndaki dükkanına gelerek yaptırmalarını istemiştir.

Metin içerikli bu ilk baskı reklamında “görülmedik türlü türlü çiçekler”, “kimsenin görmediği ve yapmadığı güzel şeyler” türünden sözcüklere de yer verilerek

hedef kitlede merak ve ilgi uyandırma yoluna gidilmiştir (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 93, 23 Ca 1258 / 2 Temmuz 1842). Ayrıca reklamda herkesin istediği şekillerde kapı ve pencere perdeleri ile oda takımları yapılacağı da söylenerek tüketiciyi mağazaya çekme ve böylece yüzyüze iletişim kuracağı tüketiciyi daha kolay satın almaya ikna etme satış stratejisi uygulanmıştır.

Kürk Reklamları:

Mahmutpaşa esnafından Yorgi oğlu Yanderlaki tarafından verilen bu ilk kürk reklamında önce tüketiciye güven verme yoluna gidilerek kürklerin ithal edildiği ve kürkleriyle meşhur Gürcistan, Acemistan, Hindistan, Buhara, Çin ve Maçin ülkelerinin isimleri teker teker sıralanmıştır. Daha sonra bu kürklerden İstanbul'da bulunmadığı söylenerek, sağlamlık ve zariflik yönleri işlenmiştir. Ayrıca tüketicide merak uyandırmak için ithal kürklerin bol çeşitliliğinden bahsedilmiştir. Adres olarak ise Mahmutpaşa Yıldız Hanı'ndaki 18 numaralı dükkan gösterilmiştir (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 822, 14 C 1273 / 9 Şubat 1857).

Ceride-i Havadis'te yer alan ikinci kürk reklamı ise 27 Eylül 1860 tarihini taşımaktadır. Yine Mahmutpaşa'da satılmakta olan bu kürkler ise bu defa Rusya'dan getirilmiştir. Müşteri elde etmek için reklamda, Rus malı kürklerle Anadolu ve Rumeli kürkleri karşılaştırılmıştır ve Rus kürklerinin Anadolu ve Rumeli kürklerine oranla daha kaliteli oldukları isbata çalışılmıştır. Satışı artırmaya yönelik bu mukayeseden sonra kürk fiyatları verilmiştir. Buna göre mağazada bir Osmanlı lirasından yirmibeş Osmanlı lirasına kadar kürkler bulunmaktadır (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 1006, 11 Ra 1277 / 27 Eylül 1860).

Tuhafiye Reklamı:

Metin içerikli bu kısa reklamda Lombardon isimli tüccarın Beyoğlu yol ağzında bir tuhafiye dükkanı açarak tuhaf ve enteresan şeyler sattığı anlatılmaktadır (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 464, 11 S 1266 / 27 Aralık 1849). Üç satırlık bu reklamda dükkanın adresi tam olarak verilmemekle birlikte, dükkanda ne tür mallar satıldığı da belirtilmemiştir. Ancak reklam metninde “gayet tuhaf ve nadide şeyler” sözcüklerine yer verilerek hedef kitlede merak ve ilgi uyandırma yoluna gidilmiştir.

Ayakkabı Reklamı:

Giyim-Kuşamla ilgili olarak Ceride-i Havadis'te bir de ayakkabı reklamıyla karşılaşmaktayız. Reklam metninde Parisli kunduracı Lamber'in Beyoğlu'nda Naum Tiyatrosu'nun üst tarafında bulunan 132 numarada açmış olduğu ayakkabı dükkanında her çeşit ayakkabı satıldığı ve isteyenlere sipariş üzerine ayakkabı da yapılabileceği anlatılmaktadır (Ceride-i Havadis, Sayı Nu: 1083, 18 N 1278 / 19 Mart 1862).

Reklam metninde verilen adres yeterli bulunmayıp, ayrıca diğer reklam metinlerinde görülmeyen başka bir tanıtım yoluna gidilerek dükkanda yaldızlı çizme remi bulunduğu okuyucuya verilmek istenmiştir. Çizme resminin, dükkanın camında veya bir tabela şeklinde dükkanın önünde asılı olmayıp dükkan içerisinde bulunması, Osmanlı'da uygulanan gedik sisteminden kaynaklanmaktadır. Sisteme göre aynı meslek erbabının bir arada bulunma ve daha önceden tespit edilmiş bulunan sayıyı geçmeme mecburiyeti vardı. Ayrıca bunların rekabet ederek birbirlerinin ticari hayatına zarar vermemeleri esastı (Kazıcı, 1987: 137). Dükkanların önlerine tabela gibi şeyler asamama yasağı da bunlardan biriydi. İşte bunun içindir ki dükkanının reklamını dışarıda yapamayan esnaf, alıcının yanlışlıkla başka bir dükkana girmesini önlemek için dükkan içi reklama gitmiştir.

Şekil 15: İlan-ı Ticaret

L'ORIENT ILLUSTRÉ

HERITIÈRE-PROPRIÉTÉ, M. de ROSSI.

CONSTANTINOPLE, le 10 Avril 1875.

A NOS LECTEURS.

Les préparatifs que nous avons dû faire pour l'édition de la 3e année de L'ORIENT ILLUSTRÉ, qui paraîtra en format agrandi, avec un plus grand nombre de gravures, nous ont imposé une interruption de quelques semaines, et laissent une interstice entre le dernier numéro de la 2e année et le premier de la troisième.

Nous avons tenu à combler cette lacune et nous maintenir en communication continuelle avec nos lecteurs. L'habitude d'avoir chaque semaine à jour fixe un résumé substantiel des faits politiques, et de la chronique de la semaine tel que L'ORIENT ILLUSTRÉ l'a donné jusqu'à ce jour devait rendre sensible à nos lecteurs le désagrément d'être privés de ses renseignements pendant quelques semaines. C'est donc pour y suppléer que nous avons l'idée de combler cet intervalle en continuant la même quantité de matière politique jusqu'au moment où L'ORIENT ILLUSTRÉ reparaitra avec les modifications que nous avons annoncées.

Cette publication supplémentaire, se trouvant en dehors des numéros ordinaires, sera délivrée *gratuité* à tous nos abonnés anciens et à ceux qui souscriront à l'abonnement pour la troisième année. Une gravure illustrera l'en tête de cette feuille qui contiendra quatre pages d'impression. En nous rappelant ainsi constamment à l'esprit de nos lecteurs, nous espérons les retrouver tous au début de la troisième année de L'ORIENT ILLUSTRÉ qui est fixé comme nous l'avons dit au 1er Mai de l'année courante.

Nous annonçons en même temps à ceux qui désiraient posséder la collection de la seconde année, que nous la tenons à leur disposition, sous forme d'un grand volume broché avec une table des matières à la fin de l'ouvrage, pour la somme de 40 francs. S'adresser aux bureaux du

L'ORIENT ILLUSTRÉ
JOURNAL BIOGRAPHIQUE,
POLITIQUE, ARTISTIQUE, SCIENTIFIQUE & LITTÉRAIRE,
va commencer sa TROISIÈME ANNÉE à partir du 1er
Mai, en grand format et avec plusieurs gravures.

LA DEUXIÈME ANNÉE, contenant 52 portraits et 20
autres gravures, est en vente, toute brochée, au
prix de 40 francs, aux bureaux du Journal Rue
Bekiar N° 8, Péra.

Şekil 16: L'orient Illustré gazete reklamı

2. OSMANLI SARAY TERZİLERİ

Osmanlı toplumunun en azından İstanbul'da yaşayanlar için tüketim alışkanlıklarına ilişkin özellikleri ticari ilanlar yoluyla izlenmesi, eğilimleri göstermesi yönünden önemli olabilir. Bu bağlamda “moda” en kritik ve ilgi çekici faktör olarak karşımıza çıkar. Ayakkabı, giyim ve güzellik ürünlerinin ilanları bu ilginin odağını oluşturmaktadır. Ayakkabılar sadece sağlamlıkları veya yabancı markaları ile değil, sağlıklı ve ödüllü oluşları, güzellikleri ve süslemeleri ile öne çıkartılmaktadır. Ayakkabı ticareti yapan işletmeciler bu ürünleri değişik ülkelerden; Amerika'dan, İtalya'dan Fransa'dan ve Rusya'dan temin edilmekteydiler. Bu dış ticaretin giyim kuşam düzeyinde de canlılığa işaret ediyor olabilir. Günümüzde adı Kanada'da müzesi ile anılan “Bata” gibi bir ayakkabı markasının, bayileri ile kurduğu bir satış ağı bu ticaretin düzeyini göstermektedir.

Elbiseler, bluzlar, etekler, dantelalar, çamaşırlar, yünlü kumaşlar, fanilalar, mendil ve çoraplar özellikle kadın ve çocukların hedef kitle olarak seçildiği moda uygun ürünler olarak satışa sunulmaktadır. Birçoğunun ithal olduğu bilinmesine karşın, yerli ürünler de özellikle Bursa üretimi ipekli kumaşlar, eşarplar, kravatlar, bornozlar, havlu ve çarşaf lar yerli üretim arasında sayılabilir (Öz bay, 2012: 25-36).

İstanbul'da bugün olduğu gibi dün de oldukça canlı bir tekstil sektöründen bahsetmek mümkündür. Bu sektör yerli ve üretim olmak üzere; çoraplar, korseler, fanilalar, iç çamaşırları, yazlık ve kışlık ve çocuk elbiseleri gibi çok çeşitli daha çok tuhaf iye türü yönelik olarak faaliyet göstermekteydi. Konfeksiyon üretimin henüz yayılmaya başladığı bu dönemde terziler hala işbaşındadır ve belki de elbiseler daha çok onlar aracılığı ile edinilmektedir. O kadar ki verdikleri ilanlardan anlaşıldığı kadarıyla atölye düzeyinde iş yapmaktaydılar. Bir dönem çok yaygınlaşan biçki-dikiş kurslarının da bu dönemde “akademi” adıyla kurulduğunu görmek doğrusu dikkat çekicidir. Ürünlerin dokumalarında kullanılan malzemeler çeşitlidir; bu ürünlerde pamuklu, ipekli, merserize ve merinos yünlü gibi malzemeler kullanılmaktaydı. Fes yapımında ise yeni bir icat olarak ipek ve tiftiğin karışımından bahsedilmektedir.

Tekstil işletmelerinin bir bölümü bu gün olduğu gibi İstanbul'da Beyoğlu, Bahçekapı, Sultanhamam ve Çarşıbaşı'nda bulunmaktaydı. Ancak İstanbul'un her semtinde benzeri bir tuhafiyeye mağazası veya terziden bahsetmek mümkün olabilir.

Şapka devrimine kadar Osmanlı ülkesinde yaygın olarak kullanılan ve en büyük alıcısı Osmanlı ordusu olduğu için tekstil sektöründe önemli bir yer tutan Fes ve yanı sıra Kalpak üretiminden de bahsedilir. Günümüzde sadece sembolik önemi kalan bu ürünler, kimi zaman form değiştirerek moda tasarımlarını tamamlayıcı aksesuarlar olarak kullanılmaktadır (Özbay, 2012-13: 25-36).

Moda İlan Metni: Servet-i Fünûn 21 Ocak 1904

Zerafet, Ehveniyet, Metanet Kunduracı D. İkosaridis

Bab-ı Ali Caddesi'nde Servet-i Fünûn gazetesi idarehanesi karşısında numara 67

Sanatında meharetine mebni İtalya devleti tarafından bir kıta madalya ve bir kıta istavruz nişanı almıştır. İşbu dükkandaki kunduraların fevkelade dayanıklı olduğu gibi herkesin istediği biçimde, kadın ve erkeklere mahsus fotin ve iskarpin hazır ve ısmarlama ehven fiyatla yapılmaktadır. Bu kere yaz mevsimi münasebetiyle sarı Amerikan vidalaları doğruca mağazasına getirip bilcümle müşterileri memnun etmektedir. Her halde bu dükkana bir defa uğramadan kundura almayınız.

Şekil 17: Zerafet, Ehveniyet, Metanet Kunduracı D. İkosaridis

Diken, 1920 / 1336, sayı 52

Potin Boyalarının En A'lası

Siyah Arslan Markalıdır. İstanbul'da acentesi: A.Juli,Çuhacı Han, numara 1

Şekil 18: Potin Boyalarının En A'lası

Servet-i Fünûn, 25 Haziran 1908

BURGENİ

Beyoğlu'nda Doğru Yol'da numara 376

En zarif ve şık potinler satan işbu mağazada Amerika ve Fransa'nın nefis malları mevcuttur. Kadın- Erkek- Çocuk ayakkabıları Yazlık en son moda ayakkabıları.

Şekil 19: Victor Burgeni

Şehbal, 14 Eylül 1913

Baker Ticarethanesi

Hükümet-i Seniye'nin Levazım-ı Müteahhidi (Levazım Tedarikçisi) Amerikan mamulatından maruf Emorson markalı erkek kunduralarının çeşitli cinsleri bulunur.

Bu kunduralar en sağlam, en zarif, en rahat ayakkabılardır.

Sağ orta: Jimnastik ve spor kunduralarının, süvari tozluklarının, dolakların, kadın ve erkek terliklerinin muhtelif çeşitleri.

Sol orta: En meşhur İngiliz ve Amerika fabrikaları mamulatından kız ve erkek çocuklara mahsus ayakkabılarının envai

Orta orta: Amerikanın meşhur "Patrician" fabrikası mamulatından hanımlar için müzeyyen (süslü) ayakkabılarının enva-ı adidesi (bir çok çeşidi)

Alt sağ: Mamulatin iyiliği iktisadı temin eder.

Pudo süetten ve rugandan mamul zarif potinler

Alt sol: Mamulatin iyiliği iktisadı temin eder.

Salon ve müsamere için fantezi ayakkabıları

Alt: Ala cins glaseden (yumuşak deriden) düğmeli veya şeritli ve meşin topuklu potinler – Beden kısmı eldiven derisinden mamul siyah rugan potinler - 18 düğmeli kamilen siyah keçi derisinden yapılmış potinler – Kamilen pudo süetten sarı potinler – Şeritli ve düğmeli rugan iskarpinler – Üstü açık rugün kunduralar fantezi fiyongolu pudo süed kunduralar. En yeni biçimlerden bir çok çeşitler.

Şekil 20: Baker Ticarethanesi

Ordumuzun Zafer Kitabeleri, 1925

Tiring Galata

Şark'ın En Büyük Elbise Mağazası

Tesis Tarihi 1843

Her nevi hazır elbise

Avcı ve işporta (spor) Müteallik Eşyalar

Levazım-ı Seferiye (Yolculuk Gereçleri)

İç Çamaşırları

Her nevi lavantalar

Kadın ve kız çocuk her nevi elbiseler

Ayakkabılar

Süs eşyaları

Fanila, çorap, gömlek, kravat ve her nevi tezyinat eşyaları

Tiring Galata

Vesaire vesaire

Fiyat Katiyen Maktu' (Pazarlıksızdır)

Şekil 21: Tiring Galata

Kalem, 30 Ocak 1911

Lazaro Franko ve Mahdumları

Büyük Mefruşat Mağazası

İstanbul'da Fincancılar Yokuşu'nda, Beyoğlu'nda Anadolu Hanı'nda, Galata'da Tünel'in bitişiğinde

Şekil 22: Lazaro Franko ve Mahdumları

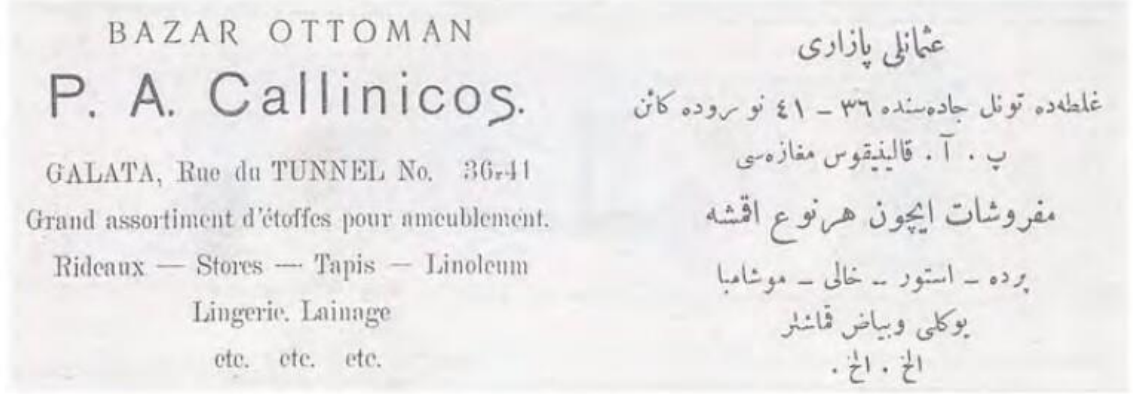
Kalem, 16 Şubat 1911

Osmanlı Pazarı

Galata'da Tünel Caddesi'nde 36-41 numarada kain (bulunan) P.A. Callinicos Mağazası

Mefruşat İçin Her Nevi Kumaş

Perde – estar – halı – muşamba, Yünlü ve beyaz kumaşlar-ilj.ilh (vs. vs.)

Şekil 23: Osmanlı Pazarı

Servet-i Fünûn, 5 Ekim 1910

Üst kısım:

J. Baker Ticarethanesi muhterem Osmanlı Ordusunun zabitanına ilan ile kesb-i şeref eder ki kendilerini memnun etmek için, askerliğe mahsus, hususi bir şube-i muamelat küşat etmiştir. Zabitan-ı Osmaniye, her istedikleri şeyi talep edebilirler. Kezalik herhangi bir talepleri süratle ve büyük bir itina ile icra olunarak memnuniyetleri celbedilecektir.

Sağdaki adam:

Boz renginde zabıt kaputları, gayr-i kabil-i nüfuz kauçuklu kumaştan mamul

Ortadaki adam:

Süvari zabıtlarına mahsus elbiseler: Haki ceket, triko haki pantolon, haki astragan kalpak

Soldaki adam:

Gayr-i kabil-i nüfuz kumaştan mamul boz renginde zabıt pelerini

Alt ortadaki çelik yelek:

Bu plastronlar gömlek altına giyilir, arka ile göğsü setreder, gayet hafif ve gayet sıcak tutucudur. Elbise altında kaba durmaz. Bu plastronlar soğuktan korkan ve çok terleyen zevat için suret-i mahsusada ısmarlanmış olup, harareti şayan-ı hayret edici derecede muhafaza eder. Yumuşak faniladan, iki katlı geyik derisinden mamul, büyük modelde.

Alt sıra:

Halis yünden mamul askeri (jersey)ler: Mavi yahut diğer renklerde kollu yahut kolsuz, yaz için a'la yönden mamul mavi renkte elde yapılmış bahriyelilere mahsus

trikolar: podo süetten beş dmeli, tesirat-ı havaiyye karşı mukavim yelekler; ynden mamul yelekler; geyik derisinden mamul yelekler

Dikkat Ediniz Hayden

Beyoğlu'nda Dörtyol Ağzında Numara 479

Emtiasının zerafet ve metaneti ile meşhur olan Hayden İngiliz Mağazası yaz mevsimi münasebetiyle erkek, kadın ve çocuklara mahsus yeni moda miteaddit ve mütenevvi kumaşlar ile son sistem dantelalı esturlar, tül perdeler, İngiliz yer muşambası, Çin hasırları, hamam takımları, havlu, yol çantaları, karyola örtüsü, çarşaflık, hase çamaşır takımları için her türlü patiska ve nanzok bezi celbeylemiş olduğu cihetle müşterin ve ahali-yi kiramın mağaza-i mezkureye bir kere ziyaret etmeleri tavsiye olunur.

Şekil 25: Servet-i Fünûn, 7 Haziran 1900

Orta kutunun ii:

Ticaret mektebinden mezun

KEMAL ÖMER

Tuhafiye Mağazası

İstanbul'da Şehzadebaşı'nda Vezneciler'de

Sol üst:

Peçeteler, Peşkirler, Cüzdanlar, Çantalar, Çerçeveler, Çorap askıları, Çocuk elbiseleri, Çocuk Çorapları, Düğmeler, Donlar, Diz örtüleri, Diz bağları, Saatler, Kozmetikler.

Üst orta şemsiye resimlerinin altı:

Şemsiyeler

Sağ Üst:

Eteklikler. Örtüler. Albümler. Aynalar. Eldivenler. Askılar. Omuz örtüleri. Bilezikler. Battaniyeler. Bastonlar. Para cüzdanları. Pudralar ve pudra kutuları. Boyun bağları. Kadın el çantaları.

Orta geceliklerin altı:

Gecelikler.

Sol alt:

Korseler, Kuşaklar, Fırçalar. Kordonlar. Kadın çorapları. Kağıt cüzdanları. Gecelikler. Keten dış gömlekleri. Kemerler. Yakalıklar. Lavantalar. Mektup kağıtları. Yazı takımları

Alt orta:

Her nevi keten ve ipekli mendiller

Sağ alt: Sabunlar. Sabun kutuları. Sofra örtüleri. Taraklar. Firketeler. Fırça takımları. Fanila gömlekler. Fanila donlar. Kolalı gömlekler. Kaş – korseler. Yakalıklar. Kolluklar. Kolonyalar.

Şekil 26: Servet-i Fünûn, 25 Ocak 1897

Galata'da Karaköy Caddesi'nde

TRİNG MAĞAZASI

Kadınlara mahsus hazır elbise için yeni bir şube tesis edilmiştir. İşbu mağazada kadife havlu kumaş ve oda kumaşlardan mamul ferace ve ceketler ve küçük kızlar için elbise ve küçük çocuklar için mantolar Paris modelleri ve en son moda elbise ehveniyeti fevkalade ile fûruht olunmaktadır. Hanımlar kısmında kadın fûruht memurları olduğu gibi tarzisi dahi kadın olmak üzere ayrıca bir salon dahi tertip edilmiştir. (Fiyatı maktu ve fevka'l-gâye ehvendir)

Şekil 27: Tring Mağazası

Yeni Aile Rehberi, 1919

Moda Salonu

Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi

Beyoğlu Şubesi

Beyoğlu Cadde-i Kebir-Telefon: 1090

İstanbul'un en büyük ve en kibar terzihanesi Payitahtın mehâfil-i âlisine (yüksek mahfillerine) mensup hanımefendilerin muavenet ve nezaretleriyle Avrupa'nın en son modellerine tevkifan mantolar, tayyörler, tuvaletler, iş takımları ve bütün kadın levazımatı bulunur. Ayrıca Hususi Manikür Takımı
Kuaför Salonu

Şekil 28: Moda Salonu

Servet-i Fünûn, 16 Nisan 1909

“Cay” Nam Fabrika Mamulâtı

En A’la Nevinden

Garanti

İngiltere Mamulatından

Fanila İç Çamaşırları

Fanilalar üzerinde daime bu marka vardır. Bu fanilalar meşhur tuhafiyeye mağazalarında bulunur. Bütün İngiliz mutebarınının kullandıkları asla çekmez yünden “Cay” fabrikasının malı faniladır. Metanet, zerafet ve suhulet istimal cihetiyle sair fanilarların cümlesine üstündür. Fanilanın en ziyade istimal maruz ve eskiyecek yerleri iki kat ve metin sureti yapılmış ve en hassas vücutları bile tahriş etmeyecek kumaşlarla takviye edilmiştir. Yazlık fanilaları “Birdmak” cinsinden tavsiye ederiz. İşe şu hakikate binaen der ki “Cay” mamulatından olan iç fanilalarını kendinize malzeme aldığınız vakit gittiğiniz tuhafiyeye mağazalarından talep ediniz.

Umumi Merkezi: Londra’da J. Ve R. Öurlu ve Ç. Beretel

“Cay” beden fanilalarının yıkanmakla çekmediği katiyen muhakkak ve mükellefdir. İşbu fabrikanın mamulatından olan “Cay” fanilaları işbu ilana yukarıda dercolunan marka ile damgalanmıştır. Fanila alırken daime bu markaya bakın ve bundan isteyiniz.

Qualité Supérieure
GARANTIE
Fabrication Anglaise
Les linge de dessous

« جہی » نام تاریخی، معمولاتی

THE JAY FINISH
TRADE MARK
UNSHRINKABLE

JAY UNSHRINKABLE
WOOLLEN
UNDERWEAR

ان اعلیٰ نوعدن
تاریخی
انگلیزہ معمولاتندن
فانیلہ ایچ چاماشیرلی

فانیلار اولوندہ، داغما بو مارکہ وارول
بو فانیلار، صبور کماہیہ معالہلرندہ بولور

بیون انگلیز معیارنک قوللانقلری اصلا چکمز بولکن « جہی » فانیلرینک مالی فانیلر، سات، ظرافت و سهولت استعمال جہتہ سار فانیلرک
جہتہ قانقدر . فانیلرک ان زیادہ استعمالہ مفروض و اسکینچک برلری ایکی قات، و مین سورتمہ، بالیش واک حساس و جودلری بیہ اغرض ایتیمک
قاسملرہ تقویہ ایشلدور . بلذقی فانیلرلی « پردناق » جنسینک توسیہ ایدور . ایتنه شو حقیقتہ بناہ ندکه « جہی » معمولاتندن اولان ایچ فانیلرلی
کندیکور، مارزمہ ایتیکور وقت کیندیکور کماہیہ معالہلرندن طلب ایتیکور .

عمومی مرکزی : لوندان، لندن . بولدی اوج . برتئل

« جہی » بدن فانیلرینک بیقائمقله چکمز، درکی قانبراً محقق و مکفدلر
ایشبو قورچمک معمولاتندن اولان « جہی » فانیلرلی ایشو اعلانہ بالادہ مدرج اولتان مارکہ ایچ ایشو اعلانہ ایشو .
فانیلہ آیرکن داغما بو مارکہیہ باتک بولندن ایتیکور .

۵۹

Şekil 29: “Cay” Nam Fabrika Mamulâtı

Nisvan, 12 Mart 1925

MODA

Elbise İmalathanesi

Asrımızın en son modalarını, sanatın en ince zevk-i selimini temsil eder. Fiyatlar muhayyir-ül-ukul (akıllara hayret veren) bir ehveniyettir.

Telefon: İstanbul 637 Eminönü, Körübaşı, Selanik Bonmarşesi Karşısında
Moda Türk Müessesesi

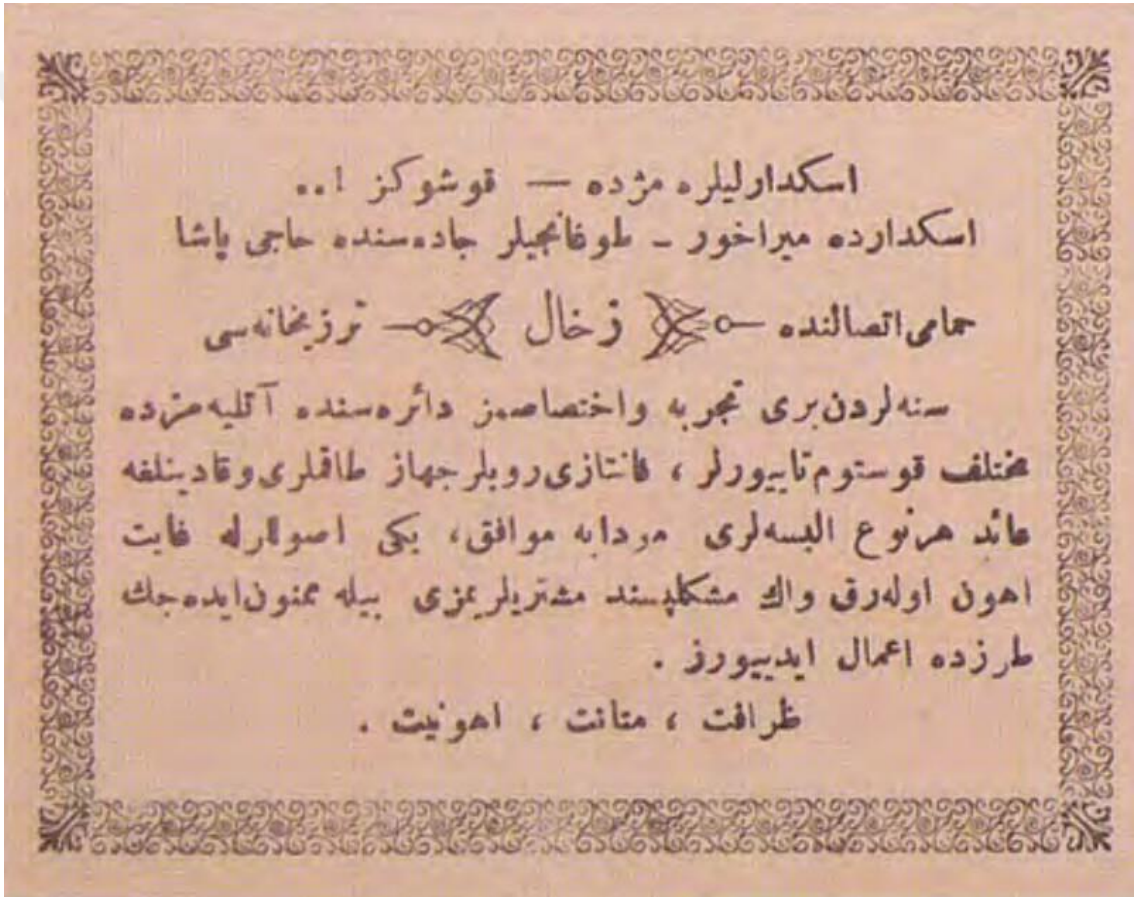
Şekil 30: Elbise İmalathanesi

Hanım, Ekim 1921

Üsküdarlılara Müjde – Koşunuz !..

Üsküdar'da Mirahur – Doğancılar Caddesi'nde Hacı Paşa Hamamı bitişiğinde *Zuhal* Terzihanesi Senelerden beri tecrübe ve ihtisasımız dairesinde atelyemizde muhtelif kostüm tayyörler, fantezi rubler cihaz takımları ve kadınlığa ait her nevi elbiseleri modaya muvafık, yeni usullere gayet ehven olarak ve en müşkülpesent müşterilerimizi bile memnun edecek tarzda imal ediyoruz.

Zerafet, Metanet, Ehveniyet

Şekil 31: Zerafet, Metanet, Ehveniyet

2.1. SARAY TERZİLERİ

Osmanlı Padişahlarının zengin gardıropları, farklı dönemlere ilişkin bir çok terzinin isimlerini günümüze taşıyor. Günümüzde bilindiği gibi, birçok marka aynı zamanda bu markayı yaratan tasarımcının isimleri ile yaşamını sürdürüyor. Bu bölümde Osmanlı sarayında ve sarayına hizmet vermiş birçok isimle karşılaşacağız (Tezcan, 2008: 18).

Padişah için çıkarılan numune kıyafetlerinden bazıları üzerinde etiketleri ile Topkapı Sarayı müzesinde günümüze ulaşmıştır. Bunların birinde (TSM 13/245) dikilen bir kaftanda “Rıdvan Hoca(nın) çıkardığı numuneye göre olan yazılıdır”

Tabii markalaşmış bölgelerin, markalaşmış emtiaları da bir yerde ön plana çıkıyor. Burada örneğin Sultan’ın hamam takımının Selanik ve Karaferye’den geldiğine dair en eski belge 18. YY a dayanmaktadır. Muhtemelen hamam takımı içeriğinde hamam rahtı, ibrik makramesi, peştamal behaları bu bölge ile anılıyordu.

Fatih dönemi itibariyle Osmanlı’ya gelen İtalyan kadifeleri, muhtemel emtia markaları arasında sayılabilir (TSM 13/8).

Saray arşivlerinde dikilmeden kalmış, Hindistan’dan gelen ve doğu pazarları için üretilmiş şeffaf, beyaz pamuklu kaftanlık (TSM 13/899), 17. YY da Çin’den gelen Manchu Ch’ing dönemine ait büyük , dragon desenli kumaş (TSM 13/1505) dikilmeden kalmış. Burada Osmanlı padişahlarının geleneğe uymayan kumaşları pek tercih etmediklerini görüyoruz.

16. YY saray terzileri ile 19. YY terzi atölyelerini kıyaslayabilmek için saray arşivinin sadece terzilere ayrılan bir defteri bulunmaktadır. 33.5x11.5 cm. ölçülerinde ince uzun bu mevacib (maaş) defteri 14 sayfadan oluşmaktadır. Bu defterde saray terzilerinin isimleri ve saraya ne yolla girdiklerini bildirmektedir. Evliya Çelebi, Arslanhane’ye bitişik ve Alay Köşkü’nün karşısında olmak üzere iki adet terzihanenin her birinde 500’er terzinin çalıştığını bildirmektedir.

Ordu için üretim yapan devlete ait fabrikaların yanısıra, özel teşebbüslerce de üretim yapılmaktaydı. Bu terzilerin isimler, İstanbul Harbiye Askeri Müze depolarındaki kıyafetler üzerinde bulunan etiketlerde görebiliyoruz. Zabitan için dikilen bir üniforma’da Abdülgaffar Efendi ismi görülmektedir. Abdülgaffar Efendi nin diktiği

bir üniforma'da “İzmir birinci zabıt çavuşu, 13 Kanun-u evvel 1310/M.1892” yazmakta ve yine aynı terziden bir diğerk ceket içinde “Abdülğaffar Efendi tarafından imal olunan piyade zabitan elbise numunesidir, 22 Şubat 316/1898” yazılıdır. Abdülğaffar Efendi nin son numunesinde etiket ensede değıl, etiket ucundadır ve üzerinde “Abdülğaffar Efendi tarafından imal olunan bahriye zabıt elbise numunesi, 22 Şubat 317/1898” okunmaktadır.

Diğerk bir terzi Dimitri'nin adı, dikmiş olduğı setreli pantolon üzerinde okunmaktadır.

1868 yılı ticari yıllığıında Pera mağazaları hakkında önemli bilgiler elde edilir. Bu tarihte tahtta olan Sultan Abdülaziz için, terzi isminin yanında “de S.M.I. le Sultan” ifadesi yer almıştır. Burada örnek olarak Varthaliti, Giumbuchian, V. Arabian isimlerini görmekteyiz. Bunların içinde en önemli gelişmeyi gösteren terzi atölyeleri G.Baker, Mir Frères, A.Hoffman Co., Rosenthal et Fils, A. Demilleville, Palma et Fils tir. Sultan'ın terzisi mührünü taşıyan, dönemin bu meşhur terzi atölyelerinden giyinmek bir ayrıcalık sayılıyordu. Bu büyük terzi atölyelerinin yanısıra, kayıtlarda daha az rastlanan küçük terzi atölyelerinden “Terzi Lori” de bulunmaktadır. Askeri Müze'de bulunan bir üniforma etiketinde “Ehren Diplon” yazılı armanın altında “Theophil Gorniaczeruski Co. Constantinople”, İstanbul'da faaliyet gösteren yabancı bir terzi atölyesine işaret etmektedir.

Topkapı sarayı koleksiyonunda, Sultan II. Abdülhamid'in elbiseleri arasında “Charvet” etiketini taşıyan bir tek beyaz yelek bulunmaktadır (13/692). Adres olarak “25, Place Vendôme”, Paris geçmektedir. 1838 de kurulan Charvet, dünyanın ilk, yüksek kaliteli gömlek mağazası olarak geçmekte ve günümüze kadar aynı adreste hizmet etme başarısını göstermektedir (www.charvet.com).

Şekil 32: Charvet gömleklerinin logosu

Yine II.Abdülhamid'e ait bir pijama üzerinde "AH" harfi işlenmiştir (13/2202). Pijama ceketinin ensesine dikişmiş küçük, kare şeklindeki beyaz etiketinde kırmızıyla dokunmuş şu yazı okunmaktadır: "Doucet Jeune, 10 Rue Halévy, 10 Paris". Doucet Jeune, 19. YY sonlarında moda merkezi olan Paris'in ünlü terzileri arasında yer alıyordu.

Transite

www.delcampe.net

Şekil 33: Doucet Jeune etiketinin yer aldığı bir kravat (www.delampe.net)

2.2. TERZİ MÜHÜRLERİ

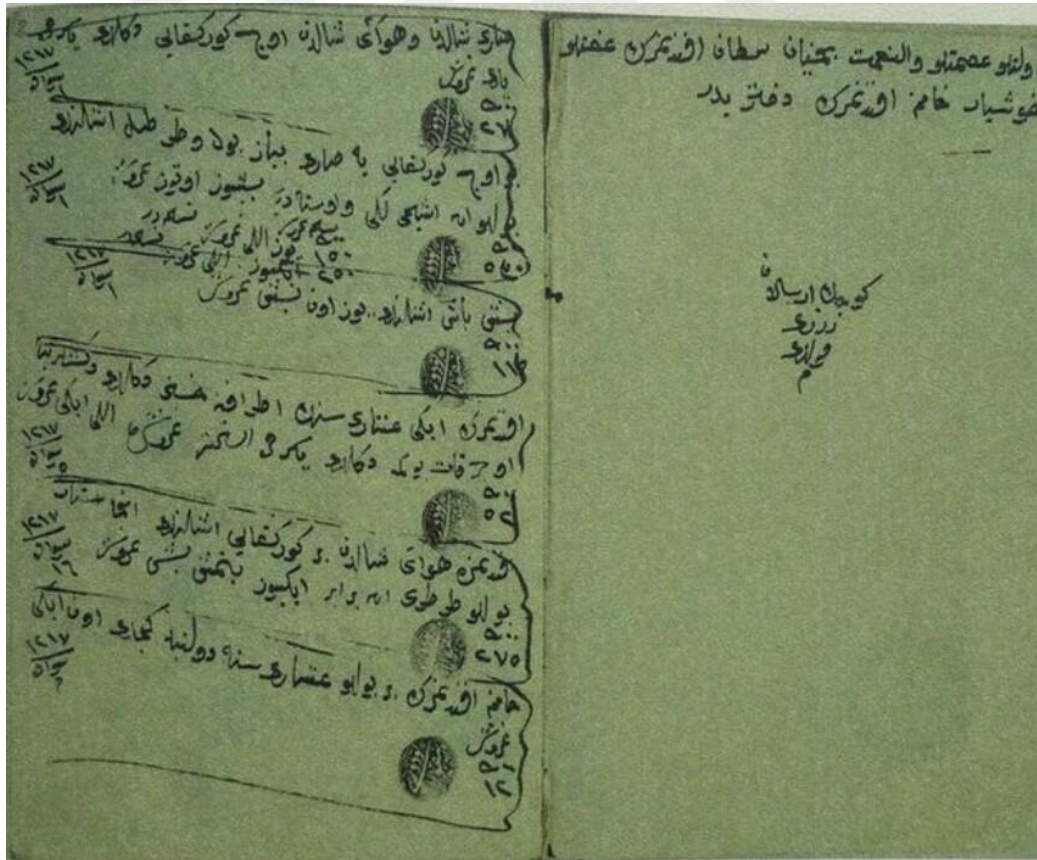
Osmanlı sanatına Batı etkileri 17. Yüzyıldan başlayarak girmiş, 18.yüzyılda devam etmiş ve ağırlığını 19. Yüzyılda da sürdürmüştür. Batılılaşma ilk olarak askerî kıyafetlerde başlamış, daha sonra erkek modasının tam anlamıyla Avrupaî bir tarza bürünmüştür. Topkapı sarayı müzesinde bulunan terzi defterlerinden bunu anlayabiliyoruz. Terzi defterlerinde dönemin modasını, kullanılan kumaş çeşitlerini ve terzilerin adlarını ve ürünlerde kullandıkları mühürleri görebiliyoruz.

En eski terzi defteri 18. YY a ait olması nedeniyle, bu dönem itibariyle modanın gelişimi ve dış etkileri anlayabiliyoruz. Bu defterlerde ayrıca yazışmalara da yer

verildiği için, dış irtibatları ve etkileri de görebiliyoruz. Saray ile olan hesabında takip edildiği bu defterlere aynı zamanda kumaş ve malzeme satan tüccarların da kullandığını görüyoruz.

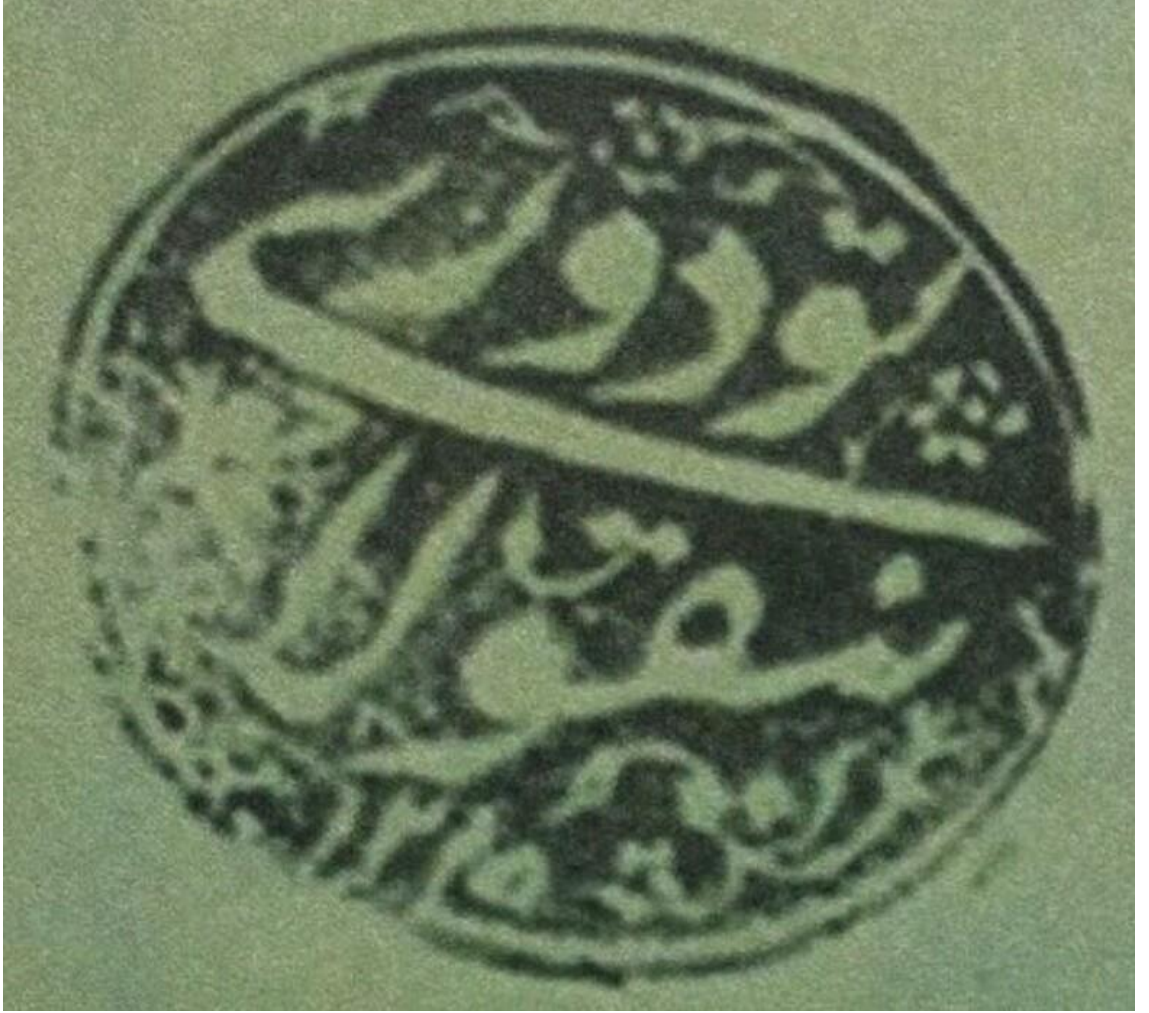
Topkapı sarayı müzesinde bulunan terzi defterlerinden, Abdülmecid'in kadınlarından Mahinev Kadın adına düzenlenmiş (Tezcan, 1987). Bu defter 1789-1796 tarihleri arasını içermektedir. 66 yapraktan oluşan bu defterde, siparişlerin altında biri Osmanlıca yazılmış Aslan terzi mührü, diğesinde Rumca olarak Georgios ismi yazılı farklı bir mühür görülmektedir.

Bir diğeri Sultan Abdülmecid'in kızı Behice Sultan a ait (Selma Delibaş,"Topkapı Sarayı Arşivi'nde bulunan Behice Sultan'ı Terzi Defteri", 2006), 1803-1804 yıllarını kapsayan terzi defteridir. Defter 96 yapraktan oluşmaktadır. Defterin 1b yaprağında "Devletlü ismetlü veliyyü'n-ni'met Beyhan Sultan efendimizin iffetlü Hoşyar Hanım efendimizin defteridir. Küçük Arslan Terzi Kulları" yazmaktadır (İpek, 2012: 530).

Şekil 34: Terzi Müfredat defteri, TSMA D.867, yp.1b-2a

İki mührden birincisi Osmanlıca olarak yine Sultan Abdülmecid'in başkadın efendisi Servetseza Hanım adına (Cengiz Epik, "Terzi Defterinde Osmanlı Saray Kıyafetleri" basılmamış yüksek lisans tezi 1997). Burada Osmanlıca olarak Todori Nikola 1215 yazılıdır.

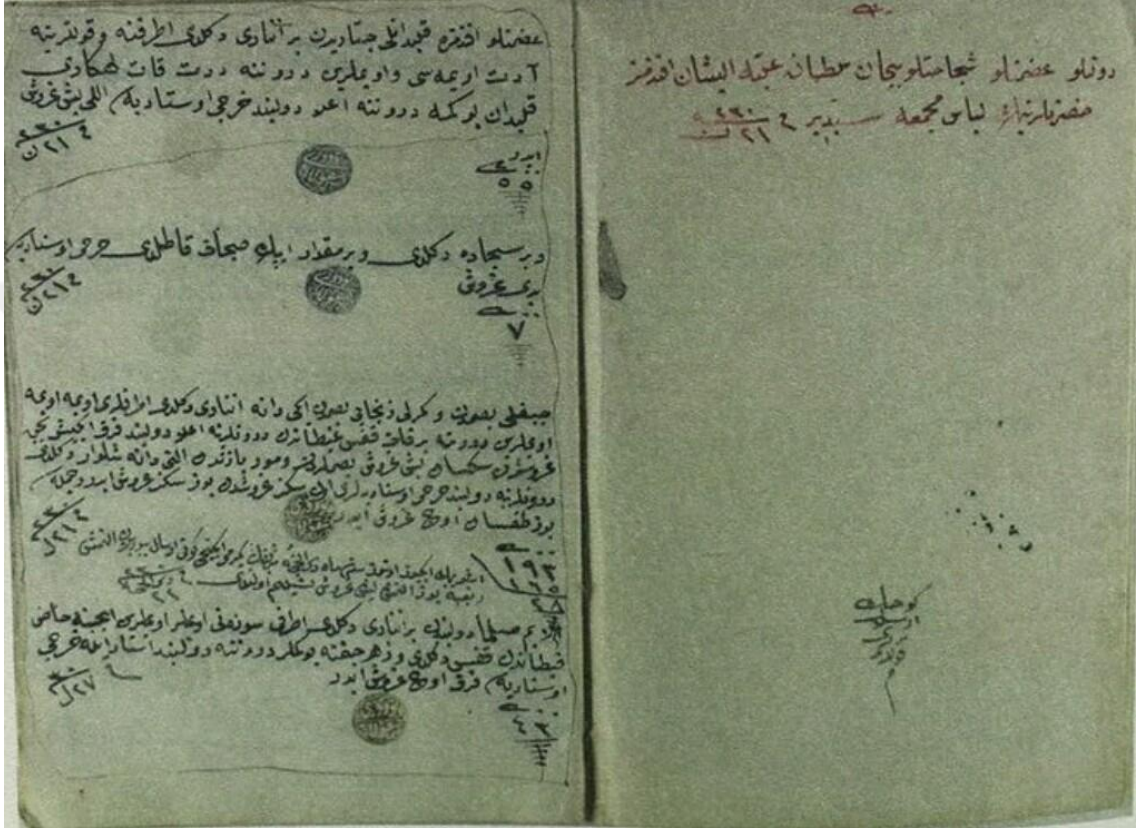
Şekil 35: Mühür, TSMA D.867

Diğer sekizgen şeklinde içinde iki kuş, haç ve taç figürleri ile Rumca harfler bulunan mühürdür.

Şekil 36: Mühür, TSMA D.867

Üçüncü defter Beyhan Sultan için 1815-1822 tarihlerinde, Küçük Arslan Terzi kulları tarafından dikilen elbiseleri içermektedir. (TSMA D.845) ve 25 sayfası yazılı olan bu defter 92 yapraktan oluşmaktadır. Defterin 1b yaprağında, Devletlü, ismetlü, şecâhatlü Beyhan Sultan aliyyetü'ş-ân efendimiz hazretlerinin libâs mecmû 'âsıdır. Fi 21 N.Sene 1230. Küçük Arslan Terzi Kulları yazılıdır.

Şekil 37: Terzi defteri, TSMA D.845, yp.1b-2a

Dördüncü defter; R 1257-Z 1267 / 1841-1850 tarihleri arasına aittir. Defterde, Servetseza Hanım için Şahin Terzi Manolaki tatafindan dikilen giysileri arasında; entari (295 adet), urba (60 adet), şalvar (294 adet), kürk kabı, hırka (125 adet) vesâir libasların kumaş çeşitleri, harç ve ustalıkları müfredatıyla bedelleri kayıtlıdır (TSMA D.4960/1). 148 yapraktan oluşan bu defterin yapraklarının altında Terzi Şahin'in Osmanlıca mührü vardır ve bu defterle bağlantılı yedi adet küçük pusula bulunmaktadır.

Şekil 38: Mühür, TSMA D.4960/1

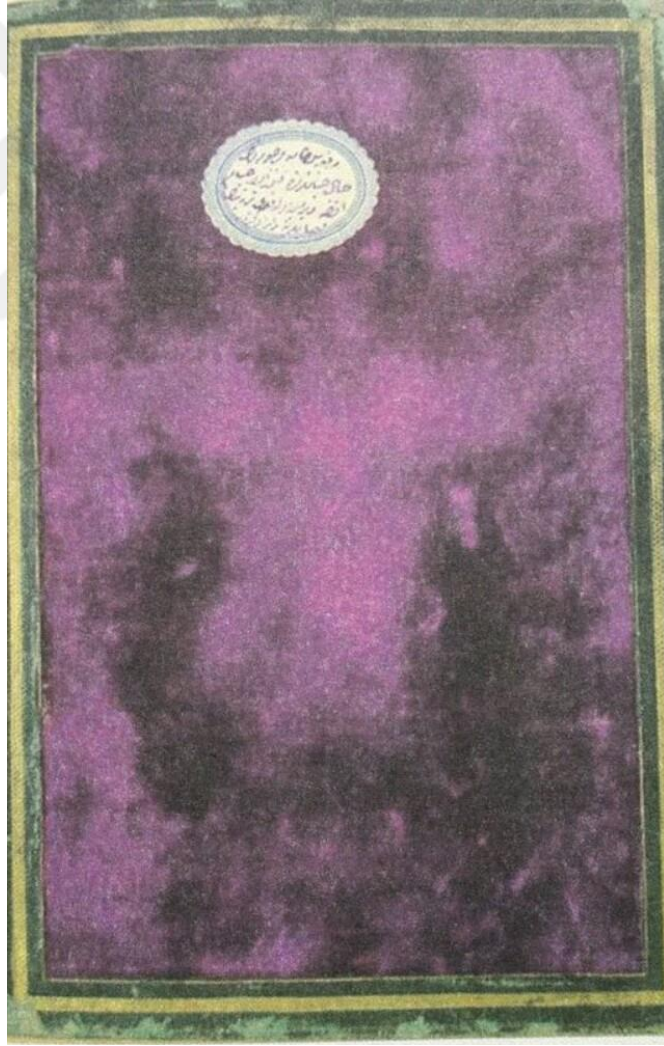
Beşinci defter 1276-1280/ 1860-1864 yılları arasında Üçüncü Kadınefendi Mahinev Hanım'a ait olup, terzi Uzun Dimitri tarafından tutulmuştur. Defter o dönemin saray giyimine ilişkin çok aydınlatıcı ve ilginç bilgiler vermektedir (TSMA D. 6914). 9x12.5 cm. boyutlarındaki defterin dış yüzü bordo renk ince, düzi ipek kadife kaplı ve kenarları koyu yeşil deri çerçevelidir.

Altıncı defter; 1276-1280 / 1860-1864 yılları arasında Uzun Terzi Angeli Kosti'nin Behice Sultan için diktiği kıyafetlerin siparişlerini içermektedir (TSMA D.969). 15,3x10,4 cm boyutlarındaki defterin cildi yeşildir ve iki yüzü ustufa cinsi iri desenli ipekli ve telli bir kumaşla kaplıdır. Defterdeki siparişlerin altında Uzun Terzi Angeli Kosti'ye ait iki farklı mühür görülmektedir.

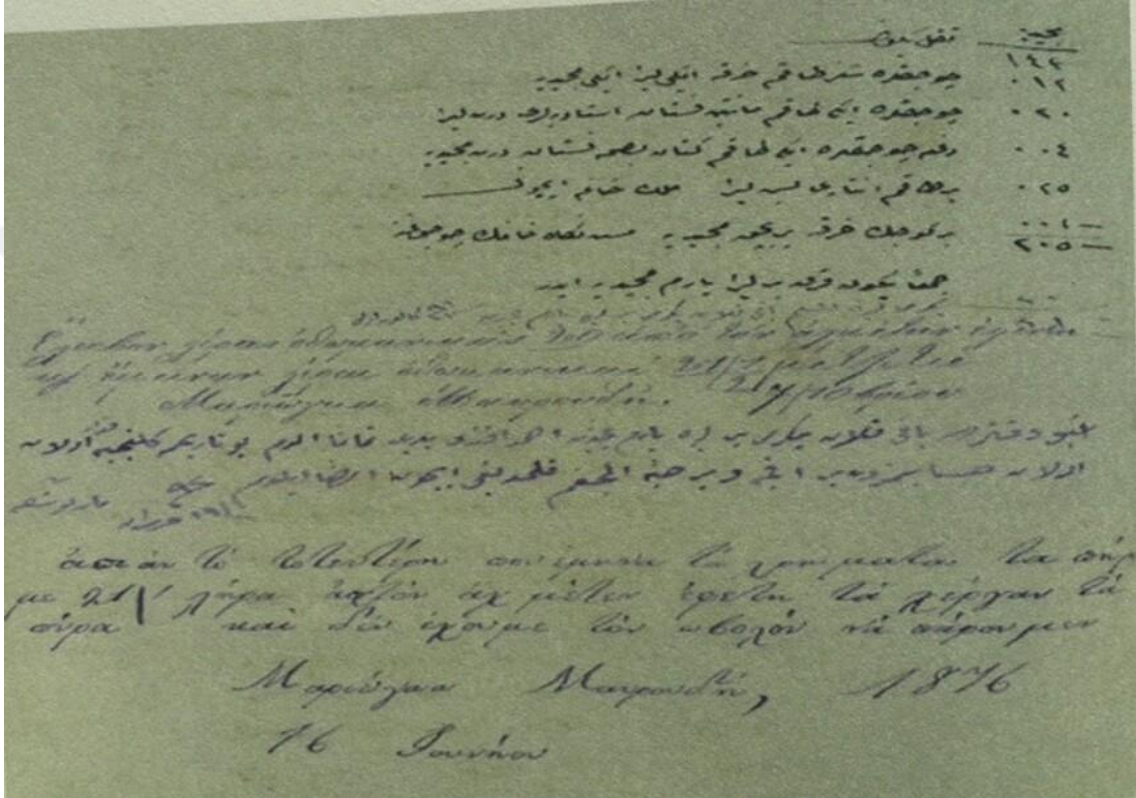
Şekil 39: Mühür, TSMA D.969

Yedinci defter Abdülmecid'in kızı Refia Sultan ve eşi Edhem Paşa'nın siparişini içermektedir. Kethûda Hüsâm Efendi aracılığıyla 1279-1294 / 1862-1877 tarihleri arasında tutulan bu defter önemli bilgiler içermektedir (Akyıldız, 1998: 56). Refia Sultan'ın hayatından sosyal değişiklikleri izlemek mümkün olmaktadır. Bu dönemde sultan kızlarının Batılı kadınlar gibi giyinip fotoğraf çektirdikleri, kuaföre gittikleri ve Batı modasını yakından takip ederek uyguladıkları anlaşılmaktadır. Terzi Panayot Küçük Uzun mühürlerini içeren bu defterde Sultan ve Paşa'ya entari, hırka, ayakkabı, takım elbise, ferace, mintan, kürk kabı, içlik, yelek, sako, işlemeli seccade, canfes, kadife kumaş sipariş ve bedelleri yazılıdır. Kapağın üzerinde ; “Refia Sultan merhumenin hal-i hayatlarında kethûda Hüsâm Efendi'ye vermiş olduğu terzinin hesaplarına dair defterdir” yazılıdır.

Şekil 40: Cilt, TSMA D. 1156

Sekizinci defter; dikişçi Kokona'ya ait olup; saray haremde üst düzeyde görevli kadınlara dikilen elbise defteridir (TSMA D. 4962). 1288-1292 / 1871-1875 yılları arasındaki siparişleri içeren bu defterin cildinde; “Paşa Mahallesinde meskûn, dikişçi Matmazel Kokona'nın defteridir, Sene 1288 Şaban gurre” yazılıdır. Bazı sayfalara defterin sahibi tarafından Rumca notlar düşülmüş ve Latin harfleriyle asıl adının Mayioga Mavrudi olduğu yazılmıştır.

Şekil 41: Terzi Defteri, TSMA D. 4962, yp.7a

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde 1289-1291/1873-1874 yıllarına ait yedi sayfa kıyafet modelleri bulunmaktadır (TSMA D. 10739). Bu sayfaların önemi saraylı hanımlar tarafından üzerlerine notlar ve kumaş örneklerinin yer aldığı kağıtların iliştilmiş olmasındandır. Bu sayfaların birinin üzerinde 32 Passage Hazzapulo, Pera soğuk damgalı model sayfalarının, Galatasaray'da bugün de mevcut olan bir pasaja geldiğine işaret etmektedir (Tezcan, 1998-1999: 82-88). Eser Tutel, Hacıpulo Pasajı'nın İstiklal Caddesi'ndeki girişinde tuhafiyecileri, iplikçileri, düğmecileri geçince modelcilerin dükkânlarının bulunduğunu kaydetmiştir. Kendisine elbise diktirmek isteyen hanım, bu dükkânlardaki Avrupa dergilerinden model beğenmekte ve sonra dükkân sahibi bunu kopyalamaktaydı (İpek, 2012, s.532).

3. OSMANLI'DA HAVLUNUN TARİHİ

Osmanlı'da havlu dokumacılığı adına 16. Yüzyıla ait belge (TSM A. E. 4604) ise Saray terzibaşı Mehmed imzasıyla çarşı esnafından işlemeci Hayreddin Usta'ya hitaben yazılmış bir mektuptur ve padişah için işlenecek makramalarla ilgilidir. Mektupta dört adet makramanın işlenmesi, bunlardan ikisinin az havlı, diğer ikisinin de çok havlı havludan olması, uzunluklarının birer buçuk arşın ve dahi rub (85 cm) olması istenmektedir. Ölçüde hata yapılmaması için, "kendiniz de ölçüp ona göre işleyin, fazla veya eksik olmasın, acele olsun" diye bir not düşülmüştür. Türklerin temizliğe olan düşkünlüğü ile hamamlar ve hamam kullanımına bağlı tekstilin erken dönemlerden itibaren geliştiği söylenebilir. Özellikle kadın erkek ve esnafın kullandığı ipekli futaların standartlarının daha Fatih Sultan Mehmed döneminde konulduğu ve en güzellerinin Bursa'da dokunduğu Osmanlı kayıtlarından bilinmektedir (Koçak, 2015, s.115).

Avrupa'da İlk Türk Havlusunun tanınması ve ardından endüstriyel anlamda üretilmesi 1851 yılında Manchester da gerçekleşmiştir.

Pamuk sanayinin gelişimi o dönemlerde dikkat çekmekteydi. Bu nedenle William Miller Christy, genişleyen Christy's ailesinin büyüyen oğulları için bu sanayi kolu bir fırsat teşkil ettiğini keşfetmekte gecikmedi. 1829-1833 seneleri arasında pamuk ipliği üreticisi olarak sektöre adımını attı.

William Miller Christy nin ikinci oğlu Henri, havlu üretimi ile şirketin kaderini değiştirecektir. 1840 ların sonuna doğru Ortadoğu ya yaptığı seyahatte, burada el ile üretilen işlerin, gelecekte kendi sanayi üretimleri ile tehdit altında yok olacaklarını düşünmüştür ve bundan dolayı bölgede el ile üretilen ürünleri pazarlardan dükkanlardan toplamaya koyulmuştur. İstanbul da iken şans eseri Padişah ın sarayına girme iznini almış ve orada kadınların, daha önce hiç görmediği bir desenle havlu işlediklerini görmüş ve bir örneğini de kendine almıştır.

Eve döndüğünde topladığı örnekleri incelerken, saraydan almış olduğu havlu örneğinin ilmeklerinin görüntüsünden o kadar etkilenmiştir ki, bunu Fairfield Mill fabrikasında bulunan kardeşi Richard a göndermiştir. Richard , şayet makina ile üretilbildiği takdirde, bu örneğin ardındaki önemli ticari potansiyeli görmüştür

Fabrika üretim müdürü Samuel Holt ise bir süre sonra havluyu makinada üretmeyi başarmıştır.

Daha sonra Kraliçe Viktoria havluyu o kadar beğenmiştir ki, 6 düzine daha sipariş vererek buna “Kraliyet Türk Havlusu” adı verilmiştir.

Şekil 42: İlk “Turkish Towel” (Türk Havlusu), Üretim 1851

Türk havlusu böylelikle batı dünyasına İngiliz eli ile yaygınlaştırılmış. 20. Yüzyılın ikinci yarısında Türk sanayi üretiminin gelişmesi ile birlikte, tekstil sanayiide önemli bir aşama kaydetmiştir. İlk yıllarda Bursa da üretimi yaygın şekilde görülen havlu, daha sonra 1980 li yıllarda Denizli ilinde kümelenmiştir. Havlu'nun Bursa ve Denizli ağırlıklı üretim merkezi olarak, yoğun şekilde batı ya ihracat yapması ile birlikte, batılı ülkelerin rekabet şartlarından dolayı üretimleri önemli ölçüde azalmış ve Türkiye de üretilen tekstil ürünlerine yerini bırakmıştır. Batı da yaygınlaşan Türk havluları kalitesini 90 lı yıllarda arttırması sonucunda yine kalitesi ile markalaşmış ve

özellikle tarihe dayalı “Turkish Towels” imajının/markasının bulunması, batılı pazarlama şirketlerinin gözünden kaçmamıştır.

Özellikle ABD de yaygınlaşan “Turkish Towels” imajı, mağaza raflarında kendine rakiplerine oranla daha geniş yer bulmuş ve daha üst seviyede fiyatlandırılarak son kullanıcıya sunulmuştur. Amerikan hava yolları şirketlerinin “Skymall” dergisinde Denizli den gelen Türk Havlusu başlığı ile satışa sunulması ile geniş kitleler tarafından Türk havlusu imajı, bambaşka boyutlara gelmiştir. Amerikalıların bu tarihi kökleri ticari anlamda doğru şekilde kullanmaları ve Türk Havlusu imajına uygun olarak yüksek kalite ve yüksek fiyat ile satışa sunmuştur. Başında “Türk” ibaresi kullanılan “Türk lokumu”ndan sonra gelen tek emtia olan “Türk Havlusu” dünya çapında emtia olarak markalaşarak, dünya çapında yaygınlaşmaya uygun ender rakipsiz ürünlerimizdendir. Bu anlamda bir çok yeni proje üretilmektedir. Son dönemde en çok dikkatleri çeken, Denizli de “Dünya, Türk Havlu ve Bornoz” günü kutlamalarıdır. Uluslararası anlamda kutlama amaçlı alt yapı oluşturulmaya çalışılması ile, “Türk Havlusu”nun bir de üretim üssü ve anavatanı oluşturulmaya çalışılmaktadır (W.M. Christy & Sons, Ltd., 1951).

4. OSMANLI DÖNEMİ HAMAM RAHTININ YENİDEN YORUMLANMASI

Havlu döşeme rahtının 19. Yüzyıla ait geç bir örneği Topkapı Sarayı'nın Harem dairesine kayıtlıdır. Anlatılan değeri olmamakla beyaz havludan yapılan döşeme rahtının, sedir örtüsü 350 cm uzunluk ve 45 cm genişliktedir (Şekil 3.26). 134 cm uzunluk ve 35 cm genişlikteki iki sedir yastığı (Şekil 3.25) Üsküdar çatma yastıklarına benzer bir desen gösterirler. Yastıklar, sarı kılaptanla düz çerçeveler içine alınmış etrafi yaprak suyu, ortasında oval madalyonu işlenmiş deseni ile erken hamam rahtları hakkında bir fikir verir. Hamam rahtı içinde yer almayan ancak kaynaklarda hamam halısı (kaliçe) olarak geçen açık renk zeminli halılar vardır. Bunlar müşteriler için ayrılan hamamın soyunma odalarının zeminine serilirdi. Selendi'nin beyaz üzerine kuşlu (karga nakışlı) hamam halısı, uzunluğu yaklaşık 220 cm, genişliği 153 cm ile Gördes'in sarı çatma hamam halısı, 240 cm uzunluğu ve 185 cm genişliği ile kaydedilmiştir. Hamam soyunmalığının zeminine daha harç-ı âlem olarak keçe ve kilim de seriliyordu (Koçak, 2015: 71-72).

Şekil 43: 19. Yüzyıla ait 134 cm uzunluk ve 35 cm genişlikteki iki sedir yastığı TSM 8-636

Şekil 44: 19. Yüzyıla ait geç beyaz sedir örtüsü 350 cm uzunluk ve 45 cm genişliktedir TSM 8-638

Altı parçadan oluşan bu atölye çalışmamızda, 19. Yüzyıla ait sedir yastığı ile sedir örtüsü'nden esinlenerek günümüz teknolojisi ile tekrar oluşturmaya çalıştım.

Buklet olarak tabir edilen bir ipliğin, PVA (Polivinilalkol) kaplamalı bir kumaş ile bükümü sonucu, dönemin iki boyutlu dokuma tekniğine uygun bir iplik elde ettik. Bu ipliği daha sonra Denizli'nin tarihi dokumaları ile ünlü Buldan ilçesinde, "motorlu" tabir edilen bez tezgahlarında dokuttuk. Ardından PVA'nın çözülmesi için yapılan özel bir işlem ve beyazlatma ile birlikte, yumuşak dokulu, günümüz teknolojisi ile sektöre tarihten ilham alarak, yeni bir kumaş tipi kazandırmış olduk. Bu özgün çalışmayı daha sonra, yine tarihi ürünlerden esinlenerek oluşturduğumuz, gümüş ve bakır renkli nakışlarla süsledik.

Tamamı nakışlı olarak, bir adet kese, kare yastık, sedir yastığı, sedir örtüsü ve hamam gömleği'nden oluşan bu takım, yine nakışlı bir torba içinde bir set olarak hazırlanmıştır.

Bu ürünleri aynı zamanda sanatsal ve ticari başarısını ölçmek amacıyla 12-15 Ocak 2016 tarihlerinde Almanya'nın Frankfurt kentinde gerçekleşen Heimtex (Ev tekstili) fuarında, firmamız Evtex Ltd. olarak Hall 9.0 B33 standımızda "**Tailleur de S.M.I. le Sultan**" marka adı ile sergiledik. Yine eş zamanlı olarak Antalya, Anfaş fuar alanında, otel ekipmanları fuarında, 13-16 Ocak 2016 tarihinde Hall 4 2C2 standında ürünlerimizi sergileme fırsatı bulduk.

Şekil 45: 2016, “Tailleur de S.M.I. le Sultan” Almanya, Frankfurt, Heimtex Fuarı, Evtteks standı Hall 9.0 B33

Şekil 46: 2016, “Tailleur de S.M.I. le Sultan” Antalya, Anfaş Otel ekipmanları fuarı, Evteks standı Hall 4.0 2C2

5. SONUÇ

Günümüz Türk tekstil ve hazır giyim sanayisi 1980 li yılların sonu itibariyle hızla gelişmiş ve alt branşları ile birlikte dünyada ilk 10 ülke arasında yer almıştır. Tarihinden gelen mirasla birlikte sanayileşme sürecine giren tekstil sektörü, ihracata açılım ile birlikte gelişimi önemli bir ivme kazanır. Tekstil ve Hazır Giyim sektörü 2010 yılına doğru, gurur verici şekilde 40 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. Ancak küresel rekabetin artışı ile karlılık seviyesi düşen işletmeler, 2008-2009 krizi ile birlikte çözüm yolları arayışına girilmiştir.

Çözüm arayışlarında öne çıkan ilk unsur “Markalaşma”, “Araştırma Geliştirme” (ArGe) ve “Tasarım” olmuştur. Bu alanda farkındalık oluşturmak adına, başta Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) olmak üzere, İhracatçı Birlikleri ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) birçok çalışmalar başlatmış ve markalaşma yolunda yenilikçilik ve tasarımın önemine vurgu yapmışlardır. Hem STK’lar, hem de Birliklerin düzenlemiş oldukları tasarım yarışmaları, üniversitelerimizde yetişen moda ve tasarım öğrencilerinin gelişmelerine ve daha geniş iş ve eğitim imkanlarına kavuşmalarını sağlamıştır.

Markalaşmanın önemini kavrayan üretici, sanayici ve tüccar, “Marka” adının altını dolduracak unsurları oluşturmakla birlikte, dönemin önemli sosyal mecralarında, fuarlarla ve defilelerle bu çalışmalarını zenginleştirmişlerdir. İsim yapmış tasarımcıların ortaya çıkması ile birlikte, Türk markalarının yurt dışında adından daha fazla söz edilmeye başlanmıştır.

Ekonomi bakanlığının markalaşma ve tasarıma ilişkin destekleri sayesinde, güzel sanatlar mezunu tasarımcılar ve diğer fakültelerden mezun olan mühendislerin sektör tarafından istihdamı desteklenmiştir ve böylelikle hazır giyim sektörünün “Markalaşma” yolunda önü açılmıştır.

Pazarlama açısından, oluşturacağımız markamızı ürün hikayemizle biraraya getirerek ihracatta güçlenmemiz büyük önem taşımaktadır. Hikayesi ile tasarlanan özgün ürünler, repro ve retro üretime örnek olması açısından ayrı bir değer taşımaktadır. Bu amaçla 19. Yüzyıl Osmanlı dönemi Topkapı Sarayındaki hamam rahtının desenlerinden ilham alınarak koleksiyon hazırlanmıştır. İşlemeleri ile birer sanat eseri niteliği taşıyan geleneksel havlularımız, motifleri ve renkleri ile dönemin izlerini

taşımaktadır. Çeyiz serme, gelin ve damat bohçası, hediye verme gibi âdetlerimiz güncelliğini korumakta ve bu ürünler hâlâ çok önemsenmektedir. Geçmişimizin izlerini taşıyan eserler, günün anlayışına uygun eşyalar olarak üretildiğinde, yaşayan varlık haline gelebilmekte ve ticari açıdan değer kazanmaktadır. Tez çalışmamda teknoloji, tasarım, tarih ve yenilik yaklaşımı göz önüne alınarak, havlu koleksiyonu tasarlanmış ve çağdaş bir yorumla tarihimizin izlerini taşıyan yepyeni bir marka ve ürün elde edilmiştir. “Tailleur de S.M.I. le Sultan” marka adı ile ürettiğimiz havlu koleksiyonu, 12-15 Ocak 2016 tarihlerinde Almanya’nın Frankfurt kentinde gerçekleşen Heimtex (Ev tekstili) fuarında, firmamız Evtexs Ltd. olarak Hall 9.0 B33 standımızda ve Antalya Anfaş Fuar alanı, otel ekipmanları fuarında, 13-16 Ocak 2016 tarihinde Hall 4 2C2 standında sergilenmiştir.

KAYNAKLAR

CERİDE-İ HAVADİS DERGİSİ, M 1257 / 27 Şubat 1841, Sayı Nu:23,5, İstanbul.

CERİDE-İ HAVADİS DERGİSİ, 23 Ca 1258 / 2 Temmuz 1842, Sayı Nu:93, İstanbul.

CERİDE-İ HAVADİS DERGİSİ, 14 C 1273 / 9 Şubat 1857, Sayı Nu:822, İstanbul.

CERİDE-İ HAVADİS DERGİSİ, 11 Ra 1277 / 27 Eylül 1860 Sayı Nu:1006, İstanbul.

CERİDE-İ HAVADİS DERGİSİ, 18 N 1278 / 19 Mart 1862, Sayı Nu:1083, İstanbul.

CERİDE-İ HAVADİS DERGİSİ, 5 M 1280 / 22 Haziran 1863, İstanbul.

ÇAKIR H., 1997, Osmanlı Basınında Reklam, Elit Reklamcılık, Ankara.

ÇAKIR H., 2004/1, Türkçe Basında İlk Marka Rekabeti, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 16, s:27-36, Kayseri.

DEMİR O. Filiz., 2008, Retro Markalama, Pazarlamannın Nostaljik Oyunu: Retro Markalama, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, Sayı 33, İstanbul.

EPİK, C., 1997, "Terzi Defterinde Osmanlı Saray Kıyafetleri" basılmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir.

GEVGİLİLİ A., 1983, Türkiye Basını, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul.

HANIM DERGİSİ, Ekim 1921, İstanbul.

İLAN-I TİCARET, 2012-13, Resimli İlanlar Perspektifinde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul Ticaret Hayatı, İstanbul Ticaret Odası.

İPEK S., 2012 Ocak, "Terzi Mühürleri", 7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, AKM Yayınları, s.525-538, İstanbul.

KALA A., İNCE İ., 2009, Alamet-i Farika'dan Markaya, Türk Patent Enstitüsü Yayınları No:23, II.Basım, Ankara.

KALEM DERGİSİ, 30 Ocak 1911, İstanbul.

- KAZICI Z.**, 1987, Osmanlılarda İhtisab Müessesesi (Ekonomik-Dini ve Sosyal Hayat), Kültür Basın-Yayın Birliği Yayınları, İstanbul.
- KOCABAŞOĞLU U.**, 1990 Ocak, Dünden Bugüne Dergiciliğimiz, Medya.
- KOÇAK S. Ç.**, 2015, Osmanlı'dan günümüze Havlu ve Günümüz Havlu üretimi üzerine yorumlar, Haliç Üniversitesi, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul, s.71-72-115.
- KOLOĞLU O.**, 2000, Reklamcılığın İlk Yüzyılı, İstanbul, Reklamcılar Derneği Yayını.
- KÜTÜKOĞLU M.**, 1983, Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 tarihli Narh Defteri, İstanbul Enderun Kitabevi, s.58.
- NEBİOĞLU S.**, 1983, Reklamcılık, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul, İletişim Cilt 1.
- NİSVAN DERGİSİ**, 12 Mart 1925, İstanbul.
- NADİR, C., KASIM, N.**, 1925, Ordumuzun Zafer Kitabeleri, Yeni Şark Kitaphanesi, İstanbul.
- ÖZBAY R.**, 2012-13, İlan-ı Ticaret, Resimli İlanlar Perspektifinde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul Ticaret Hayatı, İstanbul Ticaret Odası.
- CERVATI, R., SARGOLOGO, N.C.**, 1868, L'indicateur Constantinopolitan, Guide Commercial, Première Année, s.228, 158.
- ŞEHBAL DERGİSİ**, 14 Eylül 1913, İstanbul.
- SERVET-İ FÜNUN DERGİSİ**, 25 Ocak 1897, İstanbul.
- SERVET-İ FÜNUN DERGİSİ**, 16 Nisan 1909, İstanbul.
- SERVET-İ FÜNUN DERGİSİ**, 5 Ekim 1910, İstanbul.
- TEZCAH H.**, 1998-1999, Batılılaşma Döneminde Saray Kadınının Modası, P Dergisi 12, İstanbul Kış 1998-1999, s. 82-88.
- TEZCAN H.**, 2015, Adres Dergisi, Moda ve Hazır Giyim Federasyonu, Sayı Eylül-Ekim Kasım-Aralık, İstanbul.

TEZCAN H., 1987, Topkapı Sarayında Bulunan Bir Terzi Defteri, Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı 2, s.166-184, İstanbul.

TEZCAN H., 2008, Sarayın Terzisi, SADBERK Hanım Müzesi, İstanbul.

W.M. Christy & Sons Limited Manchester, 1851-1951, 100 Years of the Royal Turkish Towels, England.

HAMİD H., 1919, Yeni Aile Rehberi, Hukuk Matbaası, İstanbul.

YILMAZ İ., 1998 Aralık, "İlanla 300 yıl önce tanıştık." Hürriyet Gazetesi Pazar eki.

YILMAZ R. A., 2001, "İlanattan İnternete, Türkiye’de Reklamcılığın Gelişimi", Kurgu Dergisi, Sayı.18, s:355-367.

İnternet Kaynakları

WWW.CHARVET.COM

WWW.DELAMPE.NET

saltonline.org , Salon ve İlanat Dergisi, Mecmua-i İlanatlar

ÖZGEÇMİŞ

İsa Dal, 1969 yılında Almanya da dünyaya geldi.

İlk öğretimini kısmen Denizli merkez Namık Kemal İlkokulunda, son sınıfını da Almanya'nın Berlin kentinde tamamladı. Lise eğitimini yine Berlin'de tamamladı. İki ülke arasındaki denklik sorunundan dolayı, tekrar Lise 2 den başladı.

15 Ocak 1986 tarihinde iş hayatına Dos.Bil Bilgisayar şirketinde kurucu ortak olarak başladı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği okul dışı kayıt hakkını kullanarak, 1989 yılında ÖSS, Lise 2 ve Lise 3 tüm dersleri ile birlikte ÖYS de başarılı olarak, İstanbul Üniversitesi Yunan Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaya hak kazandı.

1993 yılında mezuniyetinin ardından, 1994 yılında 239. dönem askerliğini İzmir LSE Komutanlığında (NATO) mütercim tercüman olarak tamamladıktan sonra, 1995 yılında Denizli ye yerleşti.

İş yaşamını 1998 yılında kurduğu Evteks Tekstil Ltd. ile, 2008 yılında hayata geçen Yenita Tarım Organik Tarım ve Seracılık Ltd. ve 2010 yılında kurduğu medikal teknik tekstiller üzerinde çalışan Dakotek Ltd. ve Ferden Dijital Baskı şirketlerinde sürdürmektedir.

2010 yılı Şubat ayından beri sürdürdüğü Denizli Tekstil ve Giyim Sanayicileri Derneği (DETGİS) yönetim kurulu başkanlığı görevinin yanısıra, aynı yılda Denib (Denizli İhracatçılar Birliği) TİM delegeliğini, ve Türkiye Moda ve Hazır Giyim Federasyonu yönetim kurulu üyeliği, TOBB tekstil ve konfeksiyon komisyonu üyeliği görevlerini yürütmüştür. TOBB Sanayi temsilcisi olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji bakanlığı destek kapsamındaki ARGE merkezleri komite üyesidir. 2012 yılı itibariyle Denizli Valiliği tarafından, Denizli Tekstil Kümelenme organizasyonu konusunda yetki verilmiştir. Haziran 2012 de yapılan Türkiye Moda ve Hazır Giyim Federasyonu genel kurulunda basın ve halkla ilişkilerden sorumlu başkan yardımcısı görevine gelmiştir ve bu görevini 2015 Haziran ayına kadar sürdürmüştür. Bu tarihten itibaren federasyonun danışma kurulu üyeliğini sürdürmektedir.

2013 yılında yapılan Denizli Sanayi Odası seçimi ile 9. Grup meslek komitesi başkanlığı yapmaktadır.

Nisan 2014 ten beri Denib (Denizli İhracatçılar Birliği) yönetim kurulu üyesi ve tim delegeliği görevini yürütmektedir.

11.12.2015 tarihi itibariyle, Pamukkale Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü'nün MÜDEK Akreditasyon süreci kapsamında, "Danışma Kurulu Üyesi" olarak görevlendirilmiştir.

İngilizce, Almanca, İspanyolca bilen İsa Dal, evli ve bir çocuk sahibidir.

